

De omslag van de Maaseikenaar - jaargang XLII – 2011 verwijst naar Aldeneik, naar de recent gerestaureerde Sint-Annakerk. Op de voorzijde prijkt een foto van de middenbeuk en het koor. Bemerkt het nieuwe altaar en bijhorend koormeubilair, de dunne kalkpleister op de kolommen, het plafond met kruisbalken en 26 medaillons. Links een foto van de buitenzijde van de kerk: de massieve westbouw in maaskalksteen, het schip in romaanse stijl en het gotisch koor in mergel of Maastrichter steen. Onder: een pentekening van de noordzijde van de kerk. Harlindis en Relindis zijn er zeer tevreden mee. **Hartelijk welkom.**

kerk Aldeneik

3

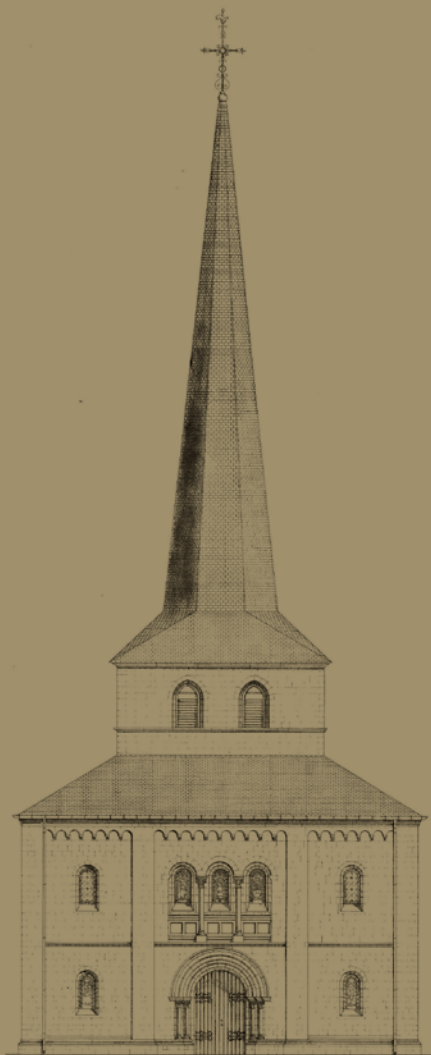
2011 de maaseikenaar

driemaandelijks contactblad
JAARGANG XLII

Inhoud

- 97 Woord vooraf (Herman Hendrix)
- 98 Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden (Tony Van Wijck)
- 99 Kerkfabriek Sint-Catharina digitaliseert roerend erfgoed (Pierre Thijssen, Mieke Ruttens, Rik Nulens)
- 101 Maaseikenaren bekroond met heemkundige eremerken (Jan Gerits)
- 105 'Ne storm in e glaas water - ieërste deil (Theo Kees)
- 112 Identiteits-constructie in de zeventiende eeuw: de kruisheren van Maaseik of de kruisheren in Maaseik? (Dr. Roger Janssen o.s.c.)
- 115 De "Nacht van de Geschiedenis" (Herman Hendrix)
- 117 Vincentius Maaseik blijvend in de bres voor de kansarmen van de fusies Maaseik en Kinrooi (Roger Maes en Jaak Bergers)
- 118 BAETEN VINOPOLIS in Maaseik en in Wenzhou China (Wim Corstjens)
- 121 Het huis "De Engel", een toponymisch praatje (Martin Boonen)
- 124 Het Guldenboek der Vuurkaart (Luc Bleukx)
- 127 Maaseik in oude drukwerken (Martin Boonen)
- 128 De Katholieke Vlaamse Meisjesbond: Het Eikeltje. Een curiosum uit het Rijke Roomse Leven (Martin Boonen)
- 131 Steunabonnementen 2011 – vervolg (Luc Bleukx)
- 132 Mooie herinneringen aan mijn Mastjaren (Philip Molenaers)
- 134 Maaseikenaren publiceren... (Jaak Bergers en Jan Gerits)
- 136 Wist ge?
- 137 Vastelaovend, een halve eeuw geleden (Martin Boonen)
- 139 Restauratie van 14de-eeuwse muurschilderingen (Michel Doumen)

cover:
Studio Segers
foto's en tekeningen:
architectenburo Erik Martens & Partners

www.demaaseikenaar.be

Abonnementen verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. De Maaseikenaar,

Maaseik, met vermelding: abonnement 2011

(of: geschenkabonnement 2011 voor ... naam + adres).

Abonnementsprijs voor het ganse jaar: België: € 12, overige landen € 16 en € 20 rest van de wereld.

Een steunabonnement kan vanaf € 25.

Fortis: 001-0678921-94

IBAN: BE87 0010 6789 2194

BIC: GEBABEBB

Argenta: 979-5791810-42

IBAN: BE81 9795 7918 1042

BIC: ARSPBE22

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 Maaseik, of email: redactie@demaaseikenaar.be

Iedere auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurde artikel. Geen uittreksel, afdruk of overname uit "De Maaseikenaar" mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 1 september 2011 aan Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, 3680 Maaseik (tony.vanwijck@skynet.be)

Medewerkers

Michel Doumen
Jan Gerits
Roger Janssen osc
Roger Maes
Philip Molenaers
Mieke Ruttens
Pierre Thijssen

Redactie

Harry Beenders
Jaak Bergers
Luc Bleukx
Martin Boonen
Wim Corstjens
Marcel Cuyx
Thérèse Hendrickx-Godelaine
Herman Hendrix
Rik Nulens
Koen Smits
Tony Van Wijck

Verantwoordelijke uitgever:

Tony Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK

Bezoek onze vernieuwde website www.demaaseikenaar.be en blijf op de hoogte van de laatste aanpassingen en aanvullingen.

Woord vooraf

Herman Hendrix

Terwijl de tornado's in de Verenigde Staten hele dorpen van de kaart veegden, de prijs van de aardappelen door de aanhoudende droogte de hoogte inschoot, vele burgeroorlogen grote gebieden van Afrika teisterden, de rest van de wereld nog steeds zijn hart vasthoudt na de tol die de aardbevingen en de tsunami's in Japan hebben geëist en de onrust nog steeds groeit over de dodelijke bacterie EHEC, werkte de redactie aan haar derde nummer van de 42ste jaargang.

Uitgerekend dat nummer bent u, geachte lezer, nu aan het lezen.

Naast mij ligt nog een stroobiljet van "Speelgroep Van Eyck" waarop vermeld staat dat op vrijdag 19, zaterdag 20 en zondag 21 augustus 2011 "Midzomernachtsdroom" van Shakespeare gespeeld wordt in de prachtige tuinen van notaris Indekeu aan de Sionstraat te Maaseik. Wie herinnert zich soms niet "De Vrek" van Molière, het prachtige toneelstuk dat daar vier jaar geleden werd opgevoerd? Of "De ingebeelde zieke" van Molière op het binnenhof van "Nuchelenhof" te

Heppeneert twee jaar geleden?

De studenten die het in juni net niet haalden(!), bereiden zich op dit ogenblik weer duchtig voor om in september te kunnen zeggen dat ze uiteindelijk toch geslaagd zijn. We wensen hun alle succes toe.

De geslaagden en alle andere levensgenieters zullen wel ergens onder een blakende zon liggen te genieten van een deugddoende vakantie.

Ondertussen werkt de redactie, geachte lezer, aan haar vierde nummer van haar 42ste jaargang.

Maar dat neemt niet weg dat ook zij volop geniet van de evenementen die in ons geliefd stadje doorgaan - neem dat maar rustig van mij aan - en dat doet ze samen met de duizenden toeristen die elke zomer naar hier afzakken. ...Of naar China, waar stadsgenoot Jos Baeten de Chinezen wild maakt met zijn witte wijn in vaten.

"Gezondheid !" roept met mij de hele redactie.

Maaseiker spreekwoorden, zegswijzen en gezegden

98 Tony Van Wijck

*Tón ze tieëge 'pisse' 'plasse' begónne te zègkge, is het 'gezeik' begos.
Pater Sangers*

1. Bli-ïf nog get, den geiste seffes mer get ieërder eivers. (= Humoristische uitnodiging om nog wat te blijven.)
2. Dae dènk det zi-jn eier twieë dores hóbbe. (= Hij heeft een grote dunk van zichzelf.)
3. In den hemel ieëte ze riese pap mèt gouje lieëpelkes. (= In de hemel is het zeer goed.)
4. Hae tèlt de èrte di-j hae in de sop duit. (= Hij is een gierigaard.)
5. Den hemel op aerd hóbbe. (= Zich gelukkig voelen.)
6. Es iech zoevääol plaats in den hemel kri-jg bèn iech content. (= Maak je geen zorgen, ik heb voldoende plaats.)
7. Menke, dao bes-te nog te mörg veur. (= Daar ben je nog te jong voor.)
8. Drèj det blaad mer óm. (= Maak daar geen woorden meer aan vuil.)
9. Det is nog van d'n ti-jd det de bieëste kalde. (= Dat is zeer oud.)
10. E good paerd köps-te oppe stal. (= Een degelijk meisje moet je thuis zoeken.)
11. De beste Prujs haet nog ei zieël gestoeële en dao honk ein ków aan. (= Na de wereldoorlogen waren de Duitsers niet geliefd.)
12. Dao zitte twieë hunj aan eine knook. (= Een meisje met twee vrijers.)
13. Dat truk op geinen orgel. (= Dat staalt nergens op.)
14. Dao hób iech mi-jne pieëre gezeen. (= Daar heb ik hard moeten werken.)
15. Det geit diech spaans vuurkómme. (= Dat zal aardig tegenvallen.)
16. Dae hób iech in mi-jn maal. (= Die heb ik door.)
17. Dae, det is 'ne lieëpe. (= Dat is een geslepen iemand.)
18. De's kal wi-j kook. (= Dat is zoete praat.)
19. Dae is lómp geboeëre en haet niks bi-gelieërd. (= Hij is oliedom gebleven.)
20. Hóbs-te te lang in d'n trèk gestange? (= Smalend tegen een kaalhoofdige.)
21. Pak 'ne stool en stank e bietsje. (= Lachend bedoeld om te gaan zitten.)
22. Lówstere mèt ein hawf oeër. (= Er weinig acht op slaan.)

23. Dao kri-jgs-te krom zin van. (= Daar krijg je een slecht humeur van.)
24. Zoe lang det wieë nog kunne, zeen we bi-j de gooie. (= Niet klagen wanneer het nog goed gaat.)
25. De jing vrieëte miech de póppe ónger de pannen ówt. (= De kinderen eten me de oren van de kop.)
26. Diech bes 'ne fi-jne! (= Ik heb je door, met mij lukt het niet.)
27. Hae luuët zich neet raoje. (= Hij wil van niemand raad.)
28. De zouws-te 'm de absoluusie gieëve zónger beech. (= Hij doet zich onschuldig voor.)
29. Maak dich neet dik, dun is de moeëde. (= Maak je niet druk om niets.)
30. Waat es ieëzel geboeëren is zal neet es paerd sterve. (= Je afkomst kun je niet verloochenen.)

Kerkefabriek Sint-Catharina digitaliseert roerend erfgoed

Pierre Thijssen, Mieke Ruttens, Rik Nulens

De inventarisatie van het roerend erfgoed is wettelijk verplicht voor kerkefabrieken, maar ook voor heel wat openbare instellingen. De kerkefabriek Sint-Catharina Maaseik beheert de kerkelijke goederen, waaronder een aantal kostbare kunstvoorwerpen. Voor alle duidelijkheid vermelden wij dat de voorwerpen uit de schatkamer, de muurkluis en de beelden van Sint-Annaten-Drieën en Sint-Rochus vanaf 1994 in bruikleen zijn gegeven aan de stad Maaseik. Dit betekent dat de stad het beheer van deze kunstvoorwerpen op zich neemt.

Bronnenmateriaal voor de inventaris van het roerend erfgoed van de Sint-Catharinakerk is te vinden in het archief van de kerkefabriek, het archief van de stad en de dienst musea. Daarnaast bezit het KIK/IRPA (Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium) fotomateriaal van het Belgische culturele patrimonium verzameld in de 20ste eeuw. De oudste foto's dateren van 1905. Voor Maaseik vinden wij opnamen gemaakt door tal van Belgische fotografen tijdens de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. Op de website <http://www.kikirpa.be> kan

men onder de rubriek 'fototheek' 145 opnamen met een beschrijving van de voorwerpen vinden.

In 1967 hebben de Ministers van Cultuur, op initiatief van de heer Pierre Wigny, aan het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium de dringende opdracht toevertrouwd een volledig, maar summier repertorium samen te stellen van het kunstbezit van het land. Het moest vooral een beveiliginventaris worden. De publicatie ervan begon in 1972 met de kantons Bouillon, Heist-op-den-Berg, Limbourg en Maasmechelen. In 1975 verscheen er een boekje "Fotorepertorium van het meubilair van de Belgische bedehuizen", Provincie Limburg, Kanton Maaseik, door Benoit Geukens. Het is een interessante brochure voor wie meer wil weten over de objecten, naam, vervaardiger, datum en materiaal.

In 2001 kreeg mevrouw Ann Walraevens, kunsthistorica, van de kerkefabriek de opdracht om de verouderde inventarissen te actualiseren. De inhoud van de schatkamer viel buiten haar opdracht omdat de stad volgens de bruikleen- en beheerovereenkomst een inventaris moest opstellen met een exacte beschrijving en een waardebepaling van al de voorwerpen in de schatkamer en in de brand- en wandkast van de Sint-Catharinakerk. Mevrouw Walraevens zette 93 kunstvoorwerpen en 34 andere voorwerpen uit de kerk op fiche. Van de meeste voorwerpen maakte ze een kleurenfoto. Ze stelde vast dat 102 kunstvoorwerpen niet voorkwamen in de inventaris van het KIK.

In september 2008 ontving de kerkefabriek een uitnodiging van de provincie Limburg om deel te nemen aan een reeks vormingssessies over digitalisering van het cultureel erfgoed. De doelstelling was alle (kunst) voorwerpen uit de kerk te beschrijven

aan de hand van een vast schema en ze te fotograferen met een aantal details om eventueel bij diefstal de identificatie mogelijk te maken. Daarna moest de kerkfabriek alle gegevens digitaal doorsturen naar de provincie waar ze verwerkt worden op de website erfgoedplus.be. Deze website verzamelt het cultureel erfgoed in Limburg en Vlaams-Brabant. Al het erfgoed wordt opgeslagen in een databank, waar het op een gelijkaardige manier beschreven wordt en waar het met elkaar gelinkt wordt waar dit mogelijk is.

Mieke Ruttens, lid van de kerkfabriek en Rik Nulens, losse medewerker voor verschillende verenigingen en stadsdiensten, wilden de opdracht gratis uitvoeren. Na heel wat huis- en kerkwerk, fotograferen, beschrijven en opmeten werden uiteindelijk in het eerste

kwartaal van 2011 in totaal 337 fiches en meer dan 1 000 foto's verstuurd naar de dienst Erfgoed van de provincie Limburg. Het fotomateriaal en de inventaris van de dienst musea werden overgenomen en waar nodig aangepast aan de nieuwe fiche. Ondertussen is alle materiaal door de medewerkers van de dienst Erfgoed Limburg in de databank verwerkt. Iedereen die geïnteresseerd is in religieus erfgoed, kan terecht op de website <http://www.erfgoedplus.be>. Klik in de balk op het bolletje **collectie** en vul in het zoekvak **Sint-Catharina Maaseik** in, gevolgd door **zoeken**. In de rechterkolom verschijnen dan de voorwerpen en de algemene beschrijving. Meer details kan men vinden door te dubbelklikken op de foto of door te klikken op het vergrootglas achter de tekst, gewoon even mee experimenteren.

erfgoedplus.be
vind meer dan je zoekt

over erfgoedplus.be contact help

Welkom op Erfgoedplus.be!

Ga op ontdekkingsreis doorheen de nieuwe zoekwebsite voor erfgoed uit Limburg, Vlaams-Brabant en Leuven.
Op dit moment vind je hier vooral religieus en museaal erfgoed, maar de databank groeit voortdurend aan!
Kies voor een persoon, plaats, collectie, object of voor vrij zoeken en start met een zoekterm je zoektocht doorheen Erfgoedplus.be.

PERSON PLAATS COLLECTIE OBJECT VRIJ ZOEKEN

Vul een zoekterm in **ZOEKEN**

• [Voor wie is Erfgoedplus.be?](#)
• [Wat is Erfgoedplus.be?](#)
• [Wat vind ik in Erfgoedplus.be?](#)
• [Hoe zoek ik in Erfgoedplus.be?](#)
• [About Erfgoedplus.be](#)

Athena E EuropeanaLocal Conference:
[Europeana en de digitale ontsluiting van cultureel erfgoed - 19 januari 2011](#)

Erfgoedplus.be Seminar:
[The Digital Future of Cultural Heritage](#)
21 January 2010

Musea Maaseik online
De Musea Maaseik tonen sinds kort een selectie uit de archeologische collectie en de deelcollectie Bakkerijmuseum op Erfgoedplus.be.
[Lees verder](#)

Museum Ons Mijnerverleden
Het Limburgs industrieel erfgoed met Mijnmuseum Ons Mijnerfgoed op Erfgoedplus.be
[Lees verder](#)

more

In het Europees jaar van het vrijwilligerswerk mag deze dienst zeker aan de gemeenschap worden gemeld. Vrijwilligers maken het verschil!

Maaseikenaren bekroond met heemkundige eremerken

Jan Gerits

Het Verbond voor Heemkunde (thans: Heemkunde Vlaanderen) reikt jaarlijks twee eremerken uit: het "Joachim Beuckelaer-Eremerk", een gastronomische onderscheiding, en het "Dr. Jozef Weyns-Eremerk", een bekroning van personen of verenigingen die op het vlak van het heemkundig onderzoek bijzonder verdienstelijk werk leverden ⁽¹⁾. Het "Joachim Beuckelaer-Eremerk" is een initiatief van dr. Jozef Weyns (1913-1974), conservator van het Openluchtmuseum van Bokrijk en voorzitter van het Verbond voor Heemkunde (1957-1974), die het in 1966 op voorstel van radiojournalist Jan Lambin (1924-2001), gastronomisch raadsman, als een toe te kennen onderscheiding in de Verbondswerking invoerde. De gastronomische onderscheiding, genoemd naar Joachim Beuckelaer (ca. 1530-ca. 1573), de befaamde Antwerpse schilder van stillevens, keukentaferelen en genrestukken ⁽²⁾, werd in 1966, ter gelegenheid van het 25-jarig bestaan van het Verbond voor Heemkunde, voor het eerst uitgereikt. De tweede onderscheiding die jaarlijks wordt toegekend, namelijk het "Dr.

Jozef Weyns-Eremerk", werd in 1984 op initiatief van lic. Jan Gerits, de toenmalige Verbondsvoorzitter (1974-1991), ingesteld ter nagedachtenis van dr. Jozef Weyns naar aanleiding van de tiende verjaring van zijn overlijden ⁽³⁾. De laureaat van het "Joachim Beuckelaer-Eremerk" ontvangt een kalligrafisch mooi verzorgde oorkonde en een zilveren braadrooster, waarin het Verbondskenteken sierlijk is verwerkt.

Waardigheidskentenken van het "Joachim Beuckelaer-Eremerk: een braadrooster in massief zilver, uitgevoerd door Thorwald Greff, edelsmid in Greglingen (D.). Tekening van dr. Jozef Weyns.

101

De braadrooster in massief zilver (h. 10 cm.), als waardigheidsteken van het "Joachim Beuckelaer-Eremerk", is een sterk verkleinde nabootsing van één der mooiste braadroosters in het Museum van de Bijloke te Gent. Aanvankelijk werd de herwerkte braadrooster uitgevoerd door Helmut Greif (1911-1995), die na zijn overlijden werd opgevolgd door zijn zoon Thorwald Greif (°1939). Hij is met zijn bedrijf "Greifenkunst" gevestigd in Greglingen, aan de Duitse "Romantische Strasse", en houdt er in de Kohlesmühle ook een omvangrijk en boeiend "Fingerhutmuseum" open. Het diploma van het "Joachim Beuckelaer-Eremerk" werd in de periode 1966-1980 geschreven en verlucht door Gustave Rouquart (1903-1981). Sindsdien werd de oorkonde kalligrafisch verzorgd door Joris Olyslaegers (1939-1998), die vanaf 1984 ook zorg droeg voor het diploma van het "Dr. Jozef Weyns-Eremerk". Na zijn overlijden werd die taak overgenomen door Christine Cools-

Mattheus uit Putte. Ook de laureaat van het "Dr. Jozef Weyns-Eremerk" ontvangt een sierlijk uitgevoerde oorkonde en de jongste tijd ook een kunstwerk.

In de loop der jaren werden twee Maaseikenaren vereerd met het "Joachim Beuckelaer-Eremerk". In het kader van de 30ste Landdag van het Verbond voor Heemkunde, die in Alden Biesen en Hoeselt plaatsvond, werd op 13 september 1987 in het Cultureel Centrum te Hoeselt die gastronomische onderscheiding door Verbondsvoorzitter Jan Gerits toegekend aan Henri Vanwyck (Maaseik, 20 juli 1921- 5 maart 1996). Hij ontving dat eremerk *"uit hoofde van zijn kundigheid en onverdroten inspanningen om de Maaseiker knapkoek als een typisch streekgerecht te bereiden"*. In de tekst van de oorkonden wordt de onderscheiding verder als volgt gemotiveerd: *"Het is zijn grote verdienste op basis van een familietraditie van drie generaties de kwaliteit van de*

aloude, maar verbeterde en verfijnde scheepskoek uit de Maasvallei naar de beste bakkerstraditie te handhaven, zodat de Maaseiker knapkoek een eigen smaak en karakter blijft behouden". De familie Vanwyck en niet het minst banketbakker Henri Vanwyck waren bijzonder gelukkig met de onderscheiding. Hij vertelde me dat de oorkonde en het pronkjuweel een ereplaats zouden krijgen in hun woning, toen nog aan de Markt in het centrum van Maaseik ⁽⁴⁾.

Isabelle Kraewinkels, laureate van het "Joachim Beuckelaer-Eremerk" (1997)

Bakker Henri Vanwyck

Mevrouw Isabelle Kraewinkels was de tweede Maaseikse laureaat van het "Joachim Beuckelaer-Eremerk". Op 4 oktober 1997 werd zij door Verbondsvoorzitter Guy Ballet met die gastronomische onderscheiding vereerd in het Openluchtmuseum te Bokrijk, waar toen de 40ste Landdag van het Verbond voor Heemkunde plaatsvond. Het diploma verduidelijkt dat zij bekroond werd *"voor het bewaren van de gewoonte om de aloude boekweitkoek te bakken als streekgelbonden bereiding, samen met de traditionele manier van opdienen. Dit als een familiale restauranttraditie die reeds stamt van lang voor er sprake was van het jaar van de Belgische Streegerechten en Specialiteiten 1981-1982"*. Ook Isabelle Kraewinkels is gelukkig met en trots op die erkenning ⁽⁵⁾.

Onder de negen Limburgse laureaten, die inmiddels met het "Joachim Beuckelaer-Eremerk" werden vereerd, telt men dus twee Maaseikenaren,

Kruisheer Donaat Snijders, laureaat van het "dr. Jozef Weyns-Eremerk" (1987).

namelijk Henri Vanwyck en Isabelle Kraewinkels. In hun persoon werden twee typische streekgerechten, namelijk de knapkoek en de boekweitkoek, met de gastronomische onderscheiding bekroond.

Ook op de lijst van de laureaten, die voor hun heemkundige inzet, studie en werking het "Dr. Jozef Weyns-Eremerk" mochten ontvangen, komt Maaseik voor. Tijdens de 30ste Landdag van het Verbond voor Heemkunde, die op 12-13 september 1987 in Alden Biesen plaatsvond, maar in Hoeselt werd beëindigd, werd op zondag 13 september het "Dr. Jozef Weyns-Eremerk" uitgereikt aan kruisheer **Donaat Snijders** (Geistingen, 23 november 1919 - Maaseik, 25 oktober 1992). Na collegedirecteur te zijn geweest in Denderleeuw werd hij in dezelfde functie aangesteld in Neeroeteren, maar hij was van 1964 tot 1992 "conventualis" van het

kruisherenklooster te Maaseik, reden genoeg dus om hem als een Maaseikse laureaat te beschouwen. Wegens een ernstig verkeersongeval kon hij echter niet persoonlijk op de plechtigheid aanwezig zijn om er de oorkonde in ontvangst te nemen. Kruisheer Donaat Snijders kwam voor de heemkundige onderscheiding in aanmerking, "omdat hij nagenoeg twintig jaar met raad en daad heeft geijverd voor de groei en de bloei van de heembeweging in de Maasstreek en omdat hij al veertig jaar in woord en geschrift de heemstudie opmerkelijk heeft bevorderd" ⁽⁶⁾. Op 20 september 1992 werd het "Dr. Jozef Weyns-Eremerk" toegekend aan Jan Gerits, afkomstig van Neeroeteren, nog iemand van de streek. Maaseik en omgeving zijn dus behoorlijk vertegenwoordigd op de lijst van de laureaten van de twee heemkundige eremerken, die jaarlijks worden uitgereikt.

Jan Gerits, Verbondsvoorzitter (1974 – 1991), initiatiefnemer van het “dr. Jozef Weyns-Eremerk (1984) en laureaat van de heemkundige onderscheiding (1992).

- (1) J. GERITS, *Heemkundige eremerken in Vlaanderen*, in: *Heemkunde Limburg*, 2010, nr. 4 (december), blz. 8-14, ill.
- (2) In het Museum voor Schone Kunsten te Gent werd van 12 december 1986 tot 8 maart 1987 een tentoonstelling gewijd aan het leven en het werk van Joachim Beuckelaer. De expositie ging gepaard met de uitgave van een lijvige catalogus, die tevens een uitstekend naslagwerk is: *Joachim Beuckelaer. Het markt- en keukenstuk in de Nederlanden, 1550-1650*, Brussel, Gemeentekrediet, 1986, 208 blz., ill. Vgl. J. GERITS, *Joachim Beuckelaer in de belangstelling*, in: *Ons Heem*, XLI, 1987, blz. 122-126.
- (3) Over dr. Jozef Weyns kan men raadplegen: J. GERITS, *Weyns, Jozef Ambroos*, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, dl. 12, Brussel, 1987, kol. 810-817 (met uitgebreide bibliografie); J. GERITS, *Denkend aan dr. Jozef Weyns (1913-1974)*, in: *Dr. Jozef Weyns, pionier van de heemkunde in Vlaanderen*, Heist-op-den-Berg, 1999, blz. 7-22. Verder

dient te worden verwezen naar het omstreden boek: *Achter de traditie. Op zoek naar een levend verleden. Leven en werk van Jozef Weyns.*

- (4) J. GERITS, *In memoriam Henri Vanwyck (1921-1996), laureaat van het “Joachim Beuckelaer-Eremerk” 1987*, in: *Heemkunde Limburg*, 1996, nr. 2, blz. 33.
- (5) P. HENKENS, “*Mouche*” krijgt oorkonde voor beste “bokeskook”, in: *De Maaseikenaar*, XXIX, 1998, nr. 3, blz. 121-122, ill.; J. GERITS, a.w., in: *Heemkunde Limburg*, 2010, nr. 4, (december), blz. 11, ill.
- (6) DE OPSTELRAAD (= J. Gerits), *30ste Landdag van het Verbond voor Heemkunde te Alden Biesen, 12-13 herfstmaand 1987*, in: *Ons Heem*, XLII, 1988, nr. 2 (maart), blz. 71.

Het Kon. Atheneum: De Groet aan de Vlag

(reacties op artikel van M. Cuyx in het nummer 1 van jaargang 2011)

Frans Brouns meldt dat de eerste Groet aan de Vlag al plaatsvond in 1945. En Thérèse Hendrickx-Godelaine herinnert zich dat elk jaar een leerling van het hoogste jaar van de Rijksmiddelbare Meisjesschool een gedicht voordroeg op het kerkhof. Bedankt voor de reacties!

“Ne storm in e glaas water (ieërste deil)

Th. Kees

Wäördsje vuuraaf

Stèl det ter, mèt es vuurbeeld de ‘Nederlandse Standaardtaal’, ouch ‘n ‘Algemein Maaslands’ zou bestoeën, den zou oos Mezeikers mer vuur zoe’n vi-jf persent van di-j dènkbeeldige einheidstaal aafwi-jke, waat den vuur anger Maasstedsjes en –dörpkjes bènne oos taalbereik nateurlek ouch zou gelje. Vuural det klein deil, det wieë in oos geval, ‘**richtig Mezeikers’** neume, rónde beperk aantal óngerwerpe in teksvorm **bi-jjeinbrènge, is het doel van oos reeks dialecbi-jdrage**. Het deil van oos taalgood det wieë vandaag aanboeëre, geit uuëver **opveujing, óngerwi-js en het Ri-jke Roeëmse Lieëve (1)**. En mèt det taalgood meine we neet allein ozen taalsjat mèt z’ne vokabulaer, z’n taaleige, z’n spruuëke en gezègkdes, mer – ouch van groeët belang – ozen eige grammaer.

Oppe Mert was het lieëve same mèt het ènj van d’n Twieëde Waereldoeërlog weer in de aw ploeej gevalle. Tösse de lènjebuim späölde de kènjer weer mèt de reip en de

marmels En op de Kalleplaats kos-te ze weer zeen **pópperelle** of touwkesprènge wi-j van de awdste ti-jje aaf.

En doeër de ieëwig zèngende bös van Roeëtem en Dilse loeëp tón nog ‘nen i-jzere wieëg dae Mezeikske mèt de res van de waereld verbóng. Op gezatte ti-jje kos-te uuëver di-j rót trouwes e raozentig, pieëkzwart en dempig mónster, gehöld in ‘n wolk van rouk, veur en stoum, zeen vuurbi-jstujve. En op daen tjók-tjók zoeët ter èlke mörge ‘n hieël spesjaal minselek sjepsel : mager, rów en groeëf, óngemeneerd, frech en ze korpes vol vrattelle en dikke broeëtsje (2) mèt materie. En vuur z’ne laefti-jd, viertieën waas dae nog mer, waas ter waal hieël hoeëg opgesjoeëte. Mer ein eigensjap woe-in oze lange wapper toch waal het meis versjilde van de anger jónges, waas det ter zoe vol streke zoeët es ‘ne bók vol kuuëtele. Al van in de loupkörf (3) en de kaksjoeël aaf waas det e spesjalleke. De zósters lachde zich ‘ne króf (4) es ze det pówpesji-jterke baezig zoeëge. Waas det tón nog ‘n ströp van e menke.

Nów, Mezeik is, en det is wijd en breid geweite, alti-jd al het mekka gewaes inzake opveujing, breij vorming en óntploeëjng van jóng minse. Degeleke sjoële zat. Zoe loeëg en ligk ter, ter huuëgde van het Pelsersströtsje, in de volksmónd ‘t Bat’ geneump, ‘n indròkwèkkend sjoëel- en kloëësterkómpleks woe in d’n ti-jd van onze lange lempes hónderde wilsi aontoeziaste en noa vrunteleker

lieërlinge het d'n direktöör en de lieërare, tón nog bekans allemaol paters, tot 'n aards paredi-*js* maakde. En det moch ouch waal, want de paters – het woeërd zaet het al- woeëre wi-*j* echte vaders vuur hun studente. Reglemènte en wètte daende vuur hun neet óm de kènjer daomèt óm hun oeëre te tókke. Ze uuëverstelpde diech dao neet mèt; ze hanteerde ze mieë es wieëgwi-*z*ers, es bordsjes woe-op de wieëg aangegieëve is. E kómpas vuur het lieëve, det is waat ze diech mètgoeëve. *En pas op. Iech haol hi-j neet zoemer get zawwel ówt me kallebeske. Iech bèn hi-j neet aan het zebbele.*

106

Ottonoom dènke en oeërdeile in plaats van diech van alles klakkeloëes laote opbènje en oplègke, het óngerkènne van waerde en ónwaerde, 'n vrunteleke hawwing tieëngenuëver de samelieëving, e beminnelek optimisme, 'n positief gedraagsli-*j*n, de gósting vuur te lieëre en te weite nateurlek, leefde vuur de taal en de weitensjap mer ouch en vuural zin vuur het ónstóffeleke en het boeëvezinneleke is waat ze tieëntalle generasies jóng minse bi-*j*brachte. Gei korsèt van regels dus en zieëker gein nao-*aperi-j*. Toch waal ein ferm dikke boeëteram. En ouch ein mèt 'nen hieël bezunjere smaak. Mer dao hawwe ze den ouch zès jaor vuur. Óm de vermoëge te óntwikkele, mein iech, óm van det baksel, di-*j* boeëteram mèt z'n hieël eige en dus epaart resepe, te lieëre geneete. En óm es aafgestudeerde vervolges de ówtzunjerleke opveujingskwaliteite van de kloësterlinge e lieëve lank te waardere. En d'r ouch dankbaar vuur te zeen.

Allein van daen eine, dae batteraaf mèt z'n däögneteri-*j*, z'n kiskanadisse en z'n teure, dao kriëge ze mer geine gooje van. En waat begos waas es 'ne wènsdroum, dae magere sprènkhaan, dae reipesprènger (5) mèt z'n fantunte en z'n flówze get fetsówn bi-*j* te brènge, waas zoe stillekes aan ein 'obsessio' gewoeëre. Det is Lati-*j*n vuur get waat

tiech zoedanig in d'ne kop späölt det het tiech neet mieë losluuët. Gieë mót weite, latiniteit waas tón nog hieël gewuuën en det zieëker in paterskringe. Di-*j* sproeëke hun Lati-*j*n zjus zoe vlot es wieë oos plat. M'ne leve Sint-Juttemus (6), en toch woeëre der e paar 'au bout de leur Latin'. En det allemaol doeër det gedoons mèt dae 'pullus' (7) - det is vaktaal vuur 'kujke' - dae zich mèt geine mejéng wou veuge.

Ónnuëdig te zègke det vuural de awwers van oos trenseneerbieës danig in hunne maag zoeëte mèt hun lieëlik jónk. Want sjoëens det hunne lange zwikzwak allerlei fratse veil haw, woeëre het zelf gooj en toffe minse. Ouch hun dochterke, det leef sjaop, det waas ech 'ne póngel in de was. En ouch vrunj hawwe ze bi-*j* de vlieët. Ze wirkde van smörges tot saoves en vuur de res van d'n ti-*j*d woeëre ze baezig mèt hunne boeënstaak in de watte te lègke. En

wi-*j* deeper det ter in de watte laag, wi-*j* vervaelender en **frecher** det ter woeër. En jao, ouch vuur de groeëtaawwers waas det ein en al sjegréng, want di-*j* zoeëte der nateurlek ech mèt in det hun kènjer zoe'nen i-*j*zegrim móste groeëtbrènge. Juzzes kènjer, di-*j* woeëre dae kwas z'n apestreke zoe meug es kaw pap! Nów, den dènks-te 'kump ti-*j*d, kump raad'. Mer nae dus. Tieënge 'ne lorejas mèt zoevööl vluuë op z'ne start waas kènnelek ouch vuur doeër de wol gevörfde opveujers gei krówd gewasse.

En tón der onnog ein van di-j **ordesgeisselikke** uuëver z'n teure geraakde, waas det vuur d'n uuëverste van het kloëster waal genóg gewaas. Tijd óm dao ins korte mette mèt te make. Want, Juzzes-Marantela (8), ze hawwe zich nów waal lang genóg laote opnèjje. En op 'ne zónnige vri-jjen daag reep de prior, dae waas ouch magister (9) en direktäär, geine minne dus, al z'n kónfraters bi-jjein en lag het probleem, bi-j het genot van e lekker glaeske en 'n uuëverheerlek stök knapkook, breid ówtgesmieërd oppe taofel.

À propos, het wäördsje van d'n direktäär is gestèld in A.M.O. (Algemein Mezeiker Ómgangstaal), waat wilt zègke : krechtig en gespieërd (gei gezeiver dus) en vääöl beelddaal. De witte paters, de ónvolkómmeheede op het gebeed van de sti-ijl zègk mer, mótt gieë dus terbi-j numme. Want di-j kri-jgs-te nateurlek bi-j eder vertaling. En zieëker bi-j ein van het A.N. nao de A.M.O.

'Hieëre kónfraters,' zoe begos-ter, 'het wuuërt hoeëg ti-jd det we 'ne kómaaf traan make. Want het is miech e krujs mèt dae jóng. Det menke haet ós nów lang genóg vuur het lepke gehawte en ós d'n dujvel aangedoeën. Alle terf haet nateurlek zemele. Ederein mótt zich waal ins op z'n bors kloppe. Ouch wieë höbbe oos gebrieëke, mein iech. Mer wieë goeën oos oeëre daoróm neet laote hange. Mer ieërs wil iech hi-j ins ten gehuuëre brènge waat ter ós zoe-al haet gelap. 't Is ech 'ne langen oremus van vergri-jpe. En iech gaon ze uch allemaol neume mèt man en paerd. En versjik uch neet, want es geisselikke wèt gieë det Óslivvenieër raar kosgengers haet.

Van e mómfraerke weit iech det ter in de sjeur van het kloëster mèt zwieëgelkes haet gevunkeld. En 'n maal vol boeties (10) haw der ouch. Want mèt d'n tówbak van di-j stumpkes di-j d'r uuëveeral opraapde, drèjje hae zich den nów sigrètte. We moge dus 'n dikke kieërs aanstieëke det oos kónvent neet in de fik is gevloeeëge.

Van de surveijante weit iech det ter in d'n ieëtzaal **kwakkertegood** (11) in de sópkieëtel van de interne haet gedoeën. En di-j erm hóngeri-jjers mer denke det ze tabiakasop aan het lieëpele woeëre.

Oppe keur haet ter zich ligke knóppe mèt anger jónges. E paar haet ter der zelfs 't hospetaal in getówbak. En eine haet ter, ouch get sjoëns, mèt 'n tówspang in de batse gestoeëke. Woeste toch 'nen hawwe sadis vuur mós zeen. Voor vuur zieëlekni-jpers, zou iech zègke.

Óm wujjer te goeën kan iech uch vertèlle det ter in de studiezaal tot nów tów al 'ne vloebók (12), e sjeërmujske, 'ne bisbabel en 'n vlaermóws haet losgelaote. De ówtwiring daovan laot iech aan eur fantesi-j uuëver.

Nog mer good det wieë, canonici regulares, es godgelieërde d'r 'n naas vuur höbbe óm hilariteit, histeri-j en dergeleke di-j de kóntemporane jónges mins zoe kènmerke, op ti-jd de nek óm te drèjje. Want dao höbbe wieë al vääöl ieëlenj mèt vuurkómme. En daovuur kónne wieë op oze bówk vri-jve. En aventów e weesgegroetsje bieëje vuur oos Livvewrouwke is ouch neet te vääöl gevraog. Want 't is miech get mèt de jeug van allewi-ijl.

En, óm wujjer te goeën, 'nen houp kënjer haet ter mèt 'n i-zerke op hun zungelknuuëkske (13)gehouwd. Höbbè di-j gejedeld! Van den èllentrik nateurlek.

108

En 't is Godgeklaag en neet minselek, in de **persessie** haet ter mèt e litske 'n prop gesjoeëte nao de mónstrans (14). Nao Óslivvenieër dus! Doeëdzunj en godóntieërend nateurlek. Waat 'ne lówperd (15). De zouds nog gluive det dae jóng wórm haet. Óm pups van te wieëre. Ech zörgelek. *Óm penspi-jn van te kri-jge, meinde hae. Mer in zoe'n terme kalle paters neet. Dae doug ech in z'n hieël vel neet, det vrechlepke. Jao, wieë höbbe get aan oze fits hange. En wi-j lang zitte wieë nów al aan dae prengel te meistere? Aan det godslasterlek jónk?*

En waat e krujs vuur di-j awwers. Vergaap uch dao mer neet aan. Mins genaoje nog aan tów. Wi-j dae di-j minse d'n dikke späölt. Alti-jd mer vloeëje

en zich den onnog mótte opvrieëte uuëver hunne vlieëgel. Óm te janke wi-j 'n Maddelieën (16). Want waat ter dao haet ówtgespoeëk, is onneet min. De haore van ze zósterke mèt wiks ingesmieërd en ze daonao mèt 'n kieërs versnurk. De fits van ze breurke verórbzak. Ech **verdestreweerd** (17). De zouds nog goeën dènke det ter ze zujt vleege. In eder geval, dao stómp get neet in dae ze köpke.

En zoe vals es 'ne kater. En es dae nów achter 'n hègk waas groeëtgebrach. Mer det is neet zoe. Dae pa guuëf genóg van z'ne zjef. En bi-j z'n kladdere haet ter h'm ouch al gepak. Sjoor gegieëve, mein iech, h'm aafgetrówf. En wi-j dèk haet ter h'm al de wach aangezag, dènk gieë? Mer jéh, den smieërt ter di-j minse get sjroeëp rónnd hunne mónd. Want es het h'm good ówtkump, haet ter ouch e fi-jn mujlke. En effe later is ter weer mèt hun aan 't vare. Want dae is zoe slum es 'ne vos en es het mótkan der zoe fi-jn zeen es póppestrónt.

Ouch in de naobers zeen ze daen opgesjoeëte laegluiper zoe meug es kaw pap. Uuëveral zit ter ummers rujzing te maake vuur 'ne niks en 'ne nemes. Pas nog haet ter e jungske e gaat in 'z'ne kop gesjoeëte. Mèt de katteprul. Gebloojd wi-j e rènsj haet

dae. En gesjrieëf wi-j e mager verke. Nów nog bloojt m'n hart es iech miech de pi-jn van det erm sjrieëfmujlke vuur de geis haol. Godbieëter! En bi-j hun nieëve het li-jvend van de li-jvesdraod gepik. Mèt pinkes en al. Z'n ma is bi-j häöm ówtgekómme. Dao stóng get vuur dae speegel. In zjupao (18) mèt dao-uuëver 'ne **kómminaezao** (19), mèt 'ne memmesti-jper (20) zjus boeëve z'ne bówknagel (21), 'n gaen (22) en dao nog e korsèt uuëver. Allemaol van de dochters van de naoberman. En gieëf tów. Dao mós-te toch 'ne geboeëre

travesti-jt vuur zeen. Of toch minstes 'n vówl zjanet of get in di-j braonsj. En nateurlek zit ter uuëveral op de bel te tóngele. En vanalles in de brebebösse te dówwwe : e fleske oodezjevèl det den kepot vilt oppe gank, 'ne kni-jnspoëët, rejaol get bedórve kipkap, 'n lótsj, kaere ... óngevièr alles waat 'ne normale mins in 'nen assebak (23) goeëjt. Godallemechtig!

Mer 't sjoëenste is toch waat ter bi-j 'ne boor get wujjeroppes – dae zit nog op zoe'n aw wèning (24) - allemaol haet begaffeld. Óm mer e paar zake te neume. 'ne Lieëvende waenjerd (25) hieëlegans geplujmp. Zeet gieë det erm bieës al loupe in z'ne naakse? In de zoeëmer tot dao tów. Mer swènters... En perbeer zoe e bieës mer ins achter z'n vaere te zitte. Het ènnige waat dae nog kan is prónke mèt de vaere van 'nen angere. Ins ki-jke, waat haet ter nog op ze gewieëte? In de kni-jnskoeëje, óm sheemels wil, de remmels (26) bi-j de meurkes gezat. Waas miech det e

geremmel. En good veer wieëke later nateurlek 'n geboeërteggolf, 'n echde babyboom, in de kni-jnskoeëje van boor Zjeng. En goojen hemel, mèt 'n sjeëer, God nog aan tów, de geitebók de sik aafgesnieëje en einen hoeërn aafgezaeg. Woes-te toch e sjórtftig sjaop vuur mós zeen. Om zoe'n erm bukske, God bieëtere het, zoe te tappeseere. Fój, fój! En di-j anger buk nateurlek zoe zjelóws es 'ne bók. Zjus wi-j bi-j de minse. Di-j wille

ouch alti-jd get waat angere neet hóbbe. En e metteke e mómmegezich opgezat. Van 'ne wolf. Man, man! Woeëre di-j anger klein geitsjes van de sjrik gepak! Maeke vuur hun lieëve, doeëge di-j bóksesji-jterds. Azi-jn in het speulsel (27) van de verkes gedoeën. Noeëts geweite det e verke zoe zoor kan ki-jke, vertèlde miech de verkesboor. Det koesje zoe d'n azi-jnpisser kónne ówthange. En op de boorin, wi-j is het Gods ter waereld maogelek, 'Dów, muuëlepaerd, dów lieëleken tösj!' geroepe.'

Tón wachde de kloësteruuëverste effekes en hae besloeët mèt : 'We hóbbe hi-j kènnelek te make mèt 'nen homo nullius rei, e menke van niks, zègk mer. Mèt eine ouch dae in kirk noch klóws kump. Zelf hób iech h'm al e paar kieëre ligke **kapittele**, dae brave jóng. En iech hób de hólpe van Óslivvenieër

ouch al ingeroope. Mènnige vaderóns hób iech gebaejd. Zoe lieëventig en krechtig en zoe dèk det iech sjrik haw det iech H'm van het krujs zou aafbieëje. Juzzes mins, de zouds d'n dujvel nog e kieërske branne. Daoróm, leef konfraers, God zieëngene uch. Wi-j goeën wieë det verkske wasse? Zègk het miech estebleef. En zjeneer uch neet. Goeëj alle kaarte oppe taofel. Want in godshieërnaam, woe geit het nao tów. Chottochottochot! Es zieëleherders en es beechvaders vraog iech uch waal de kirk inne midde te laote en het goddelek Woëerd vuur ouge te hawte. En laot uch es godgewi-jjde vuural leije doeër de goddeleke dāögde : geluif, hoeëp en leefde. Want zoe zult gieë de hemelkroeën verdeene. Mer laot ós, vuur wieë in uuëverlègk trieëje, ieërs 'ne gooje ówt het patersvieëtse (28) tappe. Det verrujmp de geiste en maak de tóngel lossen.'

Sjoeëns det de paters al vuur heiter veure hawwe gestange, en zich neet gaw loeëte uuëvermeistere doeër de bewaeginge van hun gemood – di-j vónge rös in hun geluif - kwoeëm het op dae zónnige lentendaag ówtzunjerlek toch tot 'n verhitte diskusjie. Mer kwoeëme ze der ouch ówt? De notulle van het driftig uuëverlègk kóndt gieë aantrefte in de volgende 'De Maaseikenaar'.

1. Het Ri-jke Roeëmse Lieëve is d'n ti-jd woe-in 'nen houp gebrojke, vereiniginge en instèllinge van de katteli-jke Kirk in groeëte bleuj woëere (van ca. 1860 tot pakweg 1960).

110

2. 'ne Broeëtsj is e zwaerechtig gezwel of 'n plaatsleke zwèlling van de hówd, 't vel dus, doeër 'n etterige óntstieëking.

3. 'ne Loupkörf waas 'n manj, van óngere en van boeëve oeëpe, woe-in kënjer lieërde loupe. Waerde ouch waal loupmanj geneump. Ouch vandaag zètte sómmige kënjer hun ieerste stepkes nog in e loupchè, e park of e loupchè.

4. Aan hieël hel en lang lache kóns-te volges oos gezègkde, 'ne króf, 'ne bóchel, uuëver hawte.

5. 'ne Reipesprènger is zoe mager det ter doeër 'n reip, 'n velg in het A.N., kan sprènge. Neet perbeere dus es-te hónderd killo wuuëgs.

6. Sint-Juttemus is de naam van 'ne verzónne hèllige. Kénne we vuural van 'mèt sint-juttemus es de kawver op het i-js danse'. In het Middelnederlands waas Jutte 'ne leefkoeëzende naam vuur Judith.

7. Pullus – de paters woëere latiniste – is Lati-jn vuur 'kujke' en ouch 'pól', 'n jóng hin dus. Pól kump nateurlek van 'une poule' en zoe kómme we bi-j het Lati-jnse 'pullus'.

8. Juzzes Marantela. Marantela zou kómme van Maran-atha det awd Palesti-

jns-Syrisch of Aramees is vuur 'Onze Here, kom'. De ieerste kristene gebrojke det es kort gebed es ze zich móste spooje of in noeëd woëere. Anger bronne gieëve aan det het kump van Marana-tha, waat land-Syrisch is ówt Palestina en zjus wi-j 'Hosanna' 'n noeëdkreet is, en 'help ós (tieënge de vi-jjand)' beteikent.

9. Aan sommige katteli-jke universiteite bestuit magister nog es d'n hoeëgste graod (hoeëger es doctor) in de theologie en het kirkelek rech.

10. E boetsje, van het Franse 'un bout', 'n ówtènj, is e sigrètestumpke. 't Woeërd is ówt 't Mezeikers zoe good es verdwieëne.

11. Kwakkertegoodt stuit vuur 'ne klot gelei-echtige eikes van 'ne kwakker(t), kikkerdril in het A.N., woe de zón kówlekópkes duit ówt vuurtkómme. 't Woeërd is stillekesaan aan 't verdwi-jne. Is kikkerdril mesji-jn bieëter? Nae, det is zujver taalersie van oos Maaslands.

12. 'ne Vloebók is/waas Mezeikers vuur èngkäärke. Neet slech gevónge, want ze zitte stik vol vluuë en buk zeen het ouch. Veule ze zich bevuuërbeeld bedreig, den pisse ze diech, det wuuërt toch gezag, van maeters wujd in d'n ouge ...

13. E zungelknuuëkske, 'elleboogknokkel' in het A.N., is het knópvormig ówtstieëksel van de èllepi-jp. Kump van zungele, waat tintelete beteikent. Dao tieënge stoeëte of sloeën geit gepaard mèt e zungelend geveul, zjus of wènt d'r d'n èllentrik op stuit.

14. 'n Mónstrans is 'ne mèt goud en zilver verseerden hawwer mèt 'n rón oeëpening woe-in de gekónsakreerde hostie wuuërt ówtgestald. En det ter verieëring, bevuuërbeeld in de persessie.

15. 'ne Lówperd is oos óngertösse bekans verdwieëne dialectwoeërd vuur 'ne nóndedjuuë of 'ne laege petroeën, gluiperd in het A.N., eine dae achterbaks allerlei

streek ówthoalt. Lówperd is lichelek 'n verbastering van 'gluiperd', zjus, wi-j bevuuerbeeld 'astrant' 'ne verbasterde vorm is van 'assurant'.

16. Mèt 'Maddelieën' is Maria Magdalena, 'n figuur ówt het N.T. bedoeld. Uuëver de zunj di-j ze begange haw, haw ze vööl spijt – daoróm det janke – en daovuur wou ze 'n straf óngergoëen.

17. Verdestreweere is 'n kóntaminasie, e samevuugsel van het Franse détruire en van vreunjeere of vereneweere, het Franse ruiner.

18. 'ne Zjupao, jupon in het Frans, is 'nen óngerrok. (Zit 'ne Fransman achter de vrouwe aan, alors il court le jupon).

19. 'ne Komminaezaa, het Franse combinaison, is 'n óngerkleid, dets-te es vrouw dus ónger het (boeëve)kleid druueg.

20. 'ne Memmesti-jper is 'ne soetjæ. Mem is neet allein 'ne volkse naam vuur 'mooder', mer beteikent ouch 'borst'. Memme es wirkwoeërd beteikent den weer 'vervaelend kalle of luuëtere'.

21. De bówknagel is de navel. 't Is de nagel woemèt de bówk zoegezag is tówgemaak. Sjoëen gevónge en toch weg ówt oos Mezeikers!? Jaomer.

22. 'n Gaen, 't Franse gaine, deent óm het bujkske weg te móffele en is dus e smaal korsèt zónger slówting. In 'ne korsèttewinkel vraoge sómmige vrouwluj van de Maaskant allewi-ij neet mieë nao 'n gaen mer nao 'ne step-in. Zoe huuërde iech lès emes zègke: 'Mi-jn vrouw haef e bitsje las van 't midlife mirror angssyndroom. Mèt di-j lovehandles, wèts-te waal. Daoróm hób iech hää vuur hääre verjaordaag get shapewear gekoch: 'ne body, slinkies, 'ne push-up bra en nog 'ne step-in ówt elastaan. Hieël bli-j is ze mèt hää figuurkorrigerende laezjeri-j.' Doeëreweg get invloed van het Engels,

ouch in oos dialec dus. Taalbederf neume we det.

23. D'n assebak is 'n awwer woeërd vuur vówlnisbak of –ummer.

24. 'n Wèning is 'n awwer woeërd vuur boorderi-j. 'ne Boor hètde vreuger namelek 'ne wèn. Geli-jkbeteikenende wäörd zeen 'n dooning' en 'nen hoeëf'.

25. Vuur oos A.N.-wäörd 'woerd' en 'weenderik' di-j allebei mennekesaenj beteikene, kénne we in oos Mezeikers : iëenjer, waenjer en woeërt.

26. 'n Remmel of 'ne remmelaer is het menke bi-j de kni-jn of d'n haas.

27. Speusel is e soeërt sop vuur verkes, in het A.N. 'spoeling'. Mèt water verwirkde de boore vreuger hunnen taafel- of kuuëkenaaftal tot naat vieëvoor. Gekoeëkte iëerpelkes, de hieël kleine, doeëge ze d'r ouch in.

28. Es-te ówt het patersvieëtsje taps, sjènks-te de bèsten drank. De buuëjs emes e glaeske aan ówt het bèste vaat wi-jn of beer. Het patersvieëtsje waas namelek e vaat det vuur de pater(s) bestömp waas. Di-j drónke ummers geine bóch. Tösse hääkskes, bóch, bocht in het A.N., is slechte waar en kump lichelek van 'usbangjan'. 'n Relasie dus tösse oos Mezeikers en 'n doeëj taal. Ówt het Oeëste den onnog. Hieël intersant!

Identiteits-constructie in de zeventiende eeuw: de kruisheren van Maaseik of de kruisheren in Maaseik?

112 Dr. Roger Janssen o.s.c.

Het concept identiteit

Identiteitsconstructie was voor religieuze instituten van belang om zich duurzaam te positioneren binnen

het kerkelijke en maatschappelijke landschap. De identiteit van een religieus instituut was inderdaad veranderlijk en zeker niet absoluut. Ze evolueerde doorheen tijd en ruimte. Ze werd bepaald in relatie tot de identiteit van andere orden en congregaties. Bovendien was ze afhankelijk van lokale invloeden. Ook droegen de kerkelijke en maatschappelijke ontwikkelingen bij tot de identiteitsconstructie. De religieuze instituten gebruikten verschillende strategieën om hun identiteit op te bouwen en te verankeren. De identificatie met figuren van stichters, ordeheiligen en invloedrijke oversten en de ontwikkeling van een eigen historiografie waren van belang voor de opbouw van een collectief geheugen en referentiepunten. Ook de eigen regelgeving en specifieke gebruiken (kledij, liturgie, devoties, dagindeling...) konden identiteitsbepalend zijn.

Contemplatie en apostolaat en identiteitsbepaling

Twee overheersende spanningsvelden traden op bij de vorming van de religieuze identiteit. De kloosterlingen moesten evenwichtsoefeningen houden tussen de collectieve identiteit van de orde of de congregatie enerzijds en de lokale identiteit van de afzonderlijke kloosters anderzijds. Ten tweede was er de moeilijke verstandhouding tussen contemplatie en afzondering aan de ene kant en apostolaat en contact met de wereld aan de andere kant. De gepropageerde identiteit aan de top (vaak met contemplatie als middel) viel daardoor niet altijd samen met de identiteit van de afzonderlijke huizen (vaak met apostolaat als werkinstrument).

Wanneer we spreken over de kruisheren in Maaseik, dan willen we daarmee uitdrukken dat de kruisheren wel in Maaseik woonden, maar niet opgenomen waren in de lokale samenleving en heel weinig pastorale activiteiten ontplooiden buiten de eigen kloosterkerk. Het kruisherenklooster was dan één van de vele kloosters van de Orde van het Heilig Kruis. De manier van leven, werken en bidden verschilde weinig van de andere kloosters van de orde, die allemaal werden ingericht en bestuurd volgens de richtlijnen uit het moederklooster in Hoei.

Hebben we het echter over de kruisheren van Maaseik, dan bedoelen we de leden van een kloosterorde die in Maaseik, samen met de lokale geloofsgemeenschap, pastorale, culturele, sociale en economische activiteiten ontplooiden en elementen toevoegden aan de algemene identiteit van de orde.

De kruisheren in Maaseik

Er zijn tijden geweest, waarin de kruisheren geen hechte banden hadden met de inwoners van de stad Maaseik. We illustreren dit gegeven met drie voorbeelden.

In de eerste decennia na de oprichting van het klooster (1476) bedienden de kruisbroeders de Sint-Jakobskapel en verzorgden het gedurige gebed voor de overledenen van de stad. De eerste kloosterlingen kwamen uit het kruisbroedersklooster van Maastricht. Ieder jaar verplaatste het generale kapittel bovendien één of twee kruisbroeders uit de andere kloosters om het klooster van Maaseik te bevolken. Men stuurde religieuzen uit Aken, Luik, St. Agatha, Hoorn, Buzançais, Maastricht, Lannoy, Bentlage, Schwarzenbroich en Osterberg. Zij spraken de lokale taal niet en geraakten ook niet ingeburgerd in de stedelijke samenleving.

Op het einde van de zestiende eeuw sympathiseerde een gedeelte van de Maaseikse bevolking met het protestantisme. Het aantal kerkgangers daalde fel, wat duidelijk merkbaar was op de feestdagen. Dat was de reden waarom de prins-bisschop van Luik jezuieten naar Maaseik stuurde om er missies te houden. Op de hulp van de kruisheren hoefden de predikanten niet te rekenen. Het kruisherenklooster was het faillissement immers nabij, nadat hervormingsgezinden de pachtboerderijen op het platteland hadden geplunderd. De religieuzen moesten gaan bedelen om aan kleding, meubilair en boeken te geraken. Omdat uit de omgeving van de Eikerstede geen roepingen meer kwamen, moest de orde priesters en broeders sturen uit andere kloosters. Tot overmaat van ramp brak kort vóór 1600 de pest uit en ontvolkte het klooster. De prins-bisschop wilde daarop in de leegstaande gebouwen een seminarie vestigen voor de opleiding van Duitstalige priesters. De leiding van dit seminarie dacht hij toe te vertrouwen aan de jezuieten. De Orde van het Heilig Kruis verzette zich krachtig tegen deze overname. Zij mocht de gebouwen daarna alleen behouden op voorwaarde dat er meer kruisheren naar Maaseik zouden komen en dat zij

zouden meehelpen aan de opbouw van de katholieke reformatie.

Nauwelijks twee generaties later flirtte het klooster alweer met de opheffing. De kloosterschool, die in 1621 was opgericht, kende niet langer dan tien jaar succes. Rond 1640 preekten de kruisheren niet meer iedere zondag. Het is overigens zeer de vraag of er wel iedere zondag mis werd gelezen. Kazuifels, alben, superplies, kandelaars, enz. ontbraken immers. Bovendien moest iedere kruisheer voor zichzelf zorgen, omdat het noodzakelijke ontbrak in de keuken, de refter en de kloostercellen.

De kruisheren van Maaseik

Vooral met betrekking tot hun apostolaat deden de kruisheren moeite om als stedelingen aanvaard te worden. Vóór de Franse Revolutie lukte dit alvast bij de financieel beter gestelden. De integratie in het stedelijk milieu was

vanaf het midden van de zeventiende eeuw te merken aan de uitbreiding van de kloostergebouwen, de verfraaiing van de St.-Jakobskerk, de oprichting van een Latijnse School en last but not least de uitbouw van hun kloosterkerk. Bij de minder gefortuneerden genoten de kruisheren sympathie omwille van hun gasthuis en hun zorg voor de armen en de minder bedeelden. In de buurt van hun kerk bouwden zij eenvoudige huisjes, die ze verhuurden aan het eigen dienstpersoneel. De meeste bewoners betaalden de huur "per laborem", dus door te werken voor het klooster.

De tweede helft van de zeventiende eeuw mogen we gerust een periode van integratie van het kruisherenklooster in het stadsleven noemen. Een tiental

kruisheren bevolkten het klooster. Het koorgebied werd behoorlijk onderhouden en het aantal jaargetijden in de St.-Jakobskerk steeg tot bijna zestig. In 1650 werd de Aartsbroederschap van de Heilige Drievuldigheid opgericht. Er verbleven meer langdurige gasten dan voorheen in het klooster. Een aantal onder hen bedacht de kruisheren met een flinke testamentaire gift. De kruisheren kochten de Kapelhof in Elen met de bijhorende kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Rust. Buiten de stadspoorten lagen enkele boerderijen die aan de kruisheren toebehoorden: in 't Ven, Gremelslo, Heppeneert, Elen, Aldeneik, Ophoven en Rotem. Ook kregen de kruisheren het recht om te vissen in de Maas vanaf Ohé en Laak in de richting van Stevensweert.

De Latijnse School werd in 1644 opgericht in Maaseik. De kruisheren beloofden te zullen zorgen voor bekwame leerkrachten. In de tweede helft van de zeventiende eeuw was dat ook het geval. Laurentius Biel, Aegidius de Vrese, Johannes Schmitz en Theodorus Reinerus Dublanc waren inderdaad geleerde latinisten. Allen onderhielden fijne contacten met de stadsnotabelen en bezorgden de Latijnse School een hoge bloei. In de gouden aanvangsjaren van de school voerden de leerlingen ieder jaar een toneelspel op en bewierookten de leraren in Latijnse verzen allerlei vooraanstaande Maaseikenaren. Schone liedjes duren niet lang, zegt men, en inderdaad: vanaf de jaren tachtig van de zeventiende eeuw kampte de school constant met een tekort aan leraren én leerlingen.

Franciscanen en kapucijnen

In de zeventiende eeuw telde Maaseik stichtingen van drie mannelijke religieuze orden, Hun kloosters lagen binnen de wallen, maar niet in het centrum van de stad. Zij lagen aan de rand, dicht bij de stadspoorten. Elk klooster bepaalde zijn buurt. In 1627 bijvoorbeeld kochten

Het altaar in de St.-Jakobskerk bevat een schilderij dat toegeschreven wordt aan de school van Antoon Van Dijck. Het stelt de gekruisigde Christus voor met Maria Magdalena en een kruisheer (Theodorus van Celles, de stichter van de orde of Augustinus Neerius, die prior-generaal was van 1619 tot 1648) met mijter, staf en zwaard.

de minderbroeders een huis met hof op de hoek van de Boomgaardstraat met het Walstraatje, waar zij een voorlopige kapel inrichtten. In 1637, na aankoop van de omliggende panden begonnen zij met de bouw van een kloosterkerk, die in 1644 werd ingewijd. De kapucijnen vestigden zich in 1626 in Maaseik, tussen de noordelijke wal en de huidige Capucienenstraat. Zes jaar later begonnen zij met de bouw van een klooster en nog eens zes jaar later werd hun kerk ingewijd. De komst van de franciscanen en de kapucijnen heeft de identiteitsconstructie van de kruisheren mee bepaald. We weten niet genoeg over de onderlinge relaties tussen de kloosterlingen en de verdeling van het pastorale werkterrein. Daarom durven we niet bepalen welke invloed de komst van de franciscanen en de kapucijnen heeft gehad op de identificatie van de kruisheren in of van Maaseik.

De "Nacht van de Geschiedenis"

Herman Hendrix

Ik kan ze met de beste wil van de wereld geen ongelijk geven, die 320 lekkerbekken die op 22 maart jl. samenschoolden op de Markt om te genieten van de 9de "Nacht van de Geschiedenis", die in het teken stond van "feesten".

Het Davidsfonds, samen met de Pater Sangerskring, de gidsenbond, de Musea Maaseik, het Selbachmuseum en Speelgroep Van Eyck, heeft de bezoekers weer eens verwend, niet alleen met deskundige uitleg bij het bezoek aan musea en horecabedrijven, maar ook met overheerlijke culinaire hapjes, die op elke locatie erin gingen als zoete koek.

Burgemeester Geuns alsook de burgemeester van het prinsbisdom waren van de partij en mochten aanzitten aan het buffet in Zaal Van Eyck. Het was ook hier weer "genieten" geblazen.

De aanwezigen kijken nu al uit naar volgend jaar, als "de Nacht van de Geschiedenis" zijn 2de lustrum viert.

Alvast gezondheid!

115

Vincentius Maaseik blijvend in de bres voor de kansarmen van de fusies Maaseik en Kinrooi

Roger Maes en Jaak Bergers

De Vincentiusafdeling 'Harlindis en Relindis' werd meer dan 15 jaar geleden gesticht door Tony Van Wijck. Aanvankelijk zetelde de vereniging onder voorzitterschap van Mia Lauwers-Cillen. Zij doet al jaren aan voedselbedeling, thans voor meer dan 120 kansarme gezinnen. In het centrum aan de Heppersteenweg was helaas te weinig plaats voor ook kledingverdeling en dat was een doorn in Mia's oog. Ze droomde al jaren van een kledingwinkel voor de minderbedeelden van de stad.

"Toen de vereniging verleden jaar verhuisde naar de ruime lokalen aan de sporthal, greep ik die kans", zegt Mia. "Van kledingwinkel 'In Den Engel' in de Bosstraat kregen we de volledige winkelinrichting. Er kwam ook nog extra sponsoring van de Rotary. Nu zijn we met een team van zes enthousiaste vrijwilligers. Graag aanvaardden wij verzorgde, hedendaagse kleding." Openingsuren: eerste donderdag van de maand van 9.30 uur tot 11.30 uur, tweede donderdag van 17.00 tot 19.00 uur. Laatste donderdag (4de of 5de) 9.30 tot 11.30 uur en laatste dinsdag (4de of 5de) van 14.00 uur tot 16.00 uur.

**

De economische crisis wijkt langzaam maar gestaag. Jammer genoeg blijft de armoede bestaan, ja ze groeit nog. Vincentius blijft en blijkt nog altijd nodig. De voedselbedeling is onze hoofdactiviteit. Zij vergt heel wat inzet en financiële middelen. De mens leeft niet alleen van brood maar voeding is toch een basisbehoefte. Ook op andere vlakken proberen wij te helpen. Helpende handen zijn steeds welkom. Kom ons eens opzoeken in onze lokalen Sportlaan 14, 3680 Maaseik. Help ons helpen, eventueel financieel via banknummer 335-0560770-59

117

BAETEN VINOPOLIS in Maaseik en in Wenzhou China

118 Wim Corstjens

Het Maaseiker familiebedrijf Baeten Vinopolis duikt regelmatig op in de media. Er is de viering van hun 75-jarig bestaan in 2010, de opvolging van vader op zoon en dochter en de verovering van de Aziatische markt met hun wijn in

roestvrijstalen vaten. De wijnconsumptie in China verdubbelde tussen 2005 en 2009 immers tot bijna 870 miljoen liter op jaarbasis. Baeten Vinopolis zorgt voor het vullen van de wijn in vaten van 20 liter die getapt worden in de horeca op door hen ter beschikking gestelde tapinstallaties.

De geschiedenis van het familiebedrijf begint bij Charles Vanwijck (1887-1980), grootvader van huidige bedrijfsleider Jos Baeten, die in 1907 een bakkerij opstart in Maaseik. Hij leert het bakkersberoep in Antwerpen en is ook

Winkel in de Grote Kerkstraat nr. 7

slager en fruitkweker. Zijn devies: 'geit neet, besteit neet', zet de toon voor een dynamisch ondernemerschap. Bakkerij Vanwijck in de Hepperstraat wordt nu met nog even veel brio en dynamisme verder gezet door zijn kleinzoon Leo.

Charles Vanwijck start in het begin van de jaren dertig een voedingswinkel voor zijn twee oudste dochters in de Grote Kerkstraat nr. 7. In jammerlijke tegenstelling tot vandaag is de Kerkstraat dan een strategische ligging richting de Sint-Catharinakerk, het postkantoor, het ziekenhuis, de Fraterschool, de grens aan de Maasbrug en gelegen op 100 m van de Markt en het stadhuis.

In 1937 huwt hun dochter, Maria Vanwijck (°Maaseik 26-07-1912, † Genk 01-09-1989) met Jef Baeten (°Opglabbeek 24-03-1912, † Molenbeersel 14-10-2000, zoon van Jan Mathijs Baeten, °Niel-bij-As 1865, Maaseik 01-04-1918 en Anna Mechtildis Reulens, °Opglabbeek 29-10-1873, † 04-05-1934).

*Jef en Maria Baeten-Vanwijck
(tekening: Rita Westhovens)*

Baeten-Vanwijck is het nieuwe handelsmerk met als slogan: 'alle baten baten bij Baeten'.

De handel wordt uitgebreid met kaas en vleeswaren evenals wijn en likeuren waaraan Jef Baeten na de Tweede Wereldoorlog een 'demi-gros' (tussenhandel) breidt. Het prachtige pand 't Moelevelt 1585' aan de Bosstraat wordt in 1956 hun nieuwe zaak en de antieke vakwerkgevel wordt het visitekaartje.

Met de steun van dochters en zonen wordt een bescheiden groothandel

119

Winkel Bosstraat nr. 17

in betere voeding, wijn en dranken gevestigd en de handel wordt verplaatst naar de Weertersteenweg nr. 181. 't Moelevelt' wordt gerestaureerd en de gewelfde mergelkelders zijn nu een gezellige degustatieruimte.

In 1978 nemen Jos en Rita Baeten-Budé de zaak over en vormen ze in 1988 om naar een NV onder de naam 'Baeten Fijnkost'. De omzet verdubbelt jaarlijks en de gebouwen, het bestelwagenpark en het personeelsbestand groeien gestadig.

Het bedrijf levert aan scholen, verzorgingsinstellingen, winkels, slaggers, bakkers, superettes, horecabedrijven en de Italiaanse, Griekse en Turkse gastarbeiderswinkels in de provincie die vóór de mijnsluiting op volle toeren draaiden.

Jos en Rita importeren uit diverse Zuid-Europese landen en bouwen een bloeiende groothandel uit in mediterrane producten. In deze periode, 1980-1985, wordt wijn almaar meer een gegeerd consumptieproduct en worden in Frankrijk en Italië al wijnen geproduceerd voor dagelijkse consumptie aan betaalbare prijzen. Zij specialiseren zich in wijn, nemen deel aan beurzen, maken wijnreizen, dochter Michèle behaalt haar diploma van oenologe aan de Wijnbouwhogeschool in Bordeaux Blanquefort en zoon Raf exploreert nieuwe markten.

Tezelfdertijd start het familiebedrijf met import van wijn in stalen vaten uit Italië, toen een regelrechte kaakslag voor het

nobele druivennat. Op de 'Mondial du Vin' in 1990 in Brussel scoren zij helemaal niet en hun collega's en de pers beschouwen hen als verwaande en barbaarse idioten.

Maar het bedrijf is overtuigd van de ergonomische, ecologische en gastronomische meerwaarde van wijn in stalen vaten en werkt hard aan vertrouwen. Zij bewerken systematisch de Nederlandse markt en Wallonië en exposeren op handelsbeurzen in binnen- en buitenland. Hun inspanningen resulteren in het marktleiderschap in de Benelux, enkele klanten in het Groot Hertogdom Luxemburg en in Aken. Zij kopen vaten aan in Italië (Montelvini) en Franse, Duitse en Corsicaanse kwaliteitswijnen worden in hun eigen installaties afgevuld met een ongekend hoge kwaliteitsnorm.

Vandaag staan 25 toegewijde medewerkers, een twintigtal bedrijfsvoertuigen en gestructureerde distributiecentra in Nederland, Aken, Namen, Brugge, Antwerpen en Brussel garant voor een afzet van 35.000 vaten. Maar ook de handel in flessen wijn blijft ook stijgen zoals ook de 'food en non-food'.

Vandaag genieten wij in ons land, dankzij meer dan 80 wijnboeren, van een aantal uitstekend geproduceerde wijnen en heeft de vroegere folkloristische productie plaatsgemaakt voor kwaliteitsproducten. Het Wijndomein Aldeneyck is hiervan een mooi voorbeeld. De Aziatische markt waaronder China is een beloftevolle uitdaging voor de 21e eeuw en de grondvesten voor de derde en vierde generatie Baeten zijn gelegd.

De redactie van De Maaseikenaar feliciteert Baeten Vinopolis en wenst hen veel succes.

Het huis “De Engel”

Een toponymisch praatje

Martin Boonen

De bekende herenzaak voor kleding “In den Engel”, gelegen in de Bosstraat nummer 8, renoveerde onlangs haar winkelruimte op een smaakvolle wijze en maakte van deze

gelegenheid gebruik de vroegere winkelmeubelen en rekken te schenken aan het plaatselijk *Sint-Vincentiusgenootschap*, dat er dankbaar gebruik van maakt om er afgedankte kleding in op te bergen. Het lijkt ons een geschikt moment om even in te gaan op enkele historische gegevens over het pand.

Begin 17de eeuw was het huis eigendom van de vooraanstaande familie *Lenssen*. Eigenaar in 1620 was Lambertus Lenssen en diens echtgenote Heylwich Didden die er, samen met hun twee kinderen,

Ariaen en Maria, woonden. Na het overlijden van beide ouders werd in 1629 meester Isaac Lenssen, oom van de minderjarige wezen, als voogd aangesteld. Zijn titel *meester* duidt erop dat de man licentiaat in de rechten was. Kort daarop besloot de voogd het pand te verkopen aan een familielid, Anna Lenssen, en haar echtgenoot Jacob Vosbergen. De koopsom bedroeg 2 946 Brabantse gulden (*G 10, 204*).

Blijkbaar was deze Jacob Vosbergen ook geen lang leven beschoren, waardoor de geschiedenis zich herhaalde, want in 1635 was het de voogd van diens weeskinderen die het pand verkocht voor 2 400 gulden. De nieuwe eigenaars werden het echtpaar Jan Schrammen en Maria Savels (*G 12, 26*). Deze Maria Savels zou na de dood van haar echtgenoot hertrouwen met een zekere Nelis Nelissen.

Maar lang zou het huis *De Engel* ook niet in hun bezit blijven, want in 1649 verkochten zij het aan Gerard Gruyters, zoon van Lambrecht Gruyters en Catharina Nagels. Er was in de achterbouw van het pand een brouwerijtje gevestigd, want ook “*brouketel, broukuyp en koelschip*” waren in de koop begrepen. Men mag daarom veronderstellen dat in de voorafgaande jaren in het pand een herberg werd uitgebaat, want heel wat herbergen brouwden in die tijd hun eigen bier. Dit achterhuis gaf uit op

Backhuyshoffken, de huidige *Kaleplaats* in de Vossenbergestraat. Uit dezelfde akte blijkt eveneens dat de toenmalige bewoners van het huis *De Engel*, zoals heel veel burgers binnen de wallen, op kleine schaal ook aan veeteelt deden. Zo vermelden de koopvoorwaarden dat het de bewoners van het pand toegelaten was de mest in *Backhuyshoffken* op te slaan en het er 14 dagen te laten liggen (*G 14, 365*).

Toen in 1668 na het overlijden van het echtpaar Gruyters-Nagels hun goederen werden verdeeld, werd het huis toegewezen aan kanunnik Bex

ten behoeve en in naam van Catharina Gruyters, de dochter van het overleden echtpaar. Deze dame was zuster in het Maaseiker klooster van Sion, en daar zij als slotzuster alle wereldse aangelegenheden had afgezworen, dienden deze door een ander persoon te worden behartigd. De nieuwe eigenaar, voor een bedrag van 2 900 gulden, werd de heer Smets, lid van de Maaseiker schepenbank en behorend tot één van de meest vooraanstaande Maaseiker geslachten (G 18, 404).

Nadien ontmoeten we in de akten de heer Hendrick Kerris als eigenaar, die in het pand een herberg uitbaatte (MR 22.4.1684). Maar veel geluk kende de man niet, want datzelfde jaar, op 5 mei 1684, werd De Engel samen met een derde van alle huizen binnen de wallen door de grote brand in de as gelegd. De familie Kerris beschikte gelukkig over de nodige financiële ruggensteun om het pand terug op te bouwen, want in 1715 vermelden de bronnen Mathijs Kerris, de zoon van Hendrick, als waard van de herberg In den Engel (G 24, 344).

In 1751 was het huis, samen met *“het schuerken op Bachus Plaetsken”* eigendom van de kinderen van zijn dochter Maria Margaretha Kerris en haar man Nicolaes Van de Mortel (*Prinssen 1*, 326). Doch deze laatste verkocht het in 1757 aan het echtpaar Pieter Lemans-Janssen voor 2 300 gulden (G 27, 75). Nauwelijks enkele jaren later kwam het huis in het bezit van notaris J.W. Van Rey, die het trouwens ook ging bewonen. Toen in 1768 deze notaris nood aan contanten ondervond, leende hij van een zekere weduwe Driessen een bedrag van maar liefst 4 000 gulden tegen 4% en stelde hij als onderpand *“het huys Den Engel door hem bewoont”* (*Prinssen 142*, f 296), al bij al een hoogst ongewone situatie wanneer een notaris geld leent van een weduwe. Nadien verliezen wij het huis haast een eeuw uit het oog, totdat in 1853 een

akte ons meldt dat het pand eigendom is van notaris Jan Hendrik Schoolmeesters en drie jaar later van zijn twee zonen Herman, eveneens notaris en later burgemeester van Maaseik, en Jan Simon, priester en inspecteur van het lager onderwijs (Kad. Legger 34/496). De Engel werd in 1873 bewoond door de ongehuwde Maria Schoolmeesters (1816-1895), die er een kledingwinkel uitbaatte.

Wel is zeker dat de familie Schoolmeesters het pand, behalve deze uitzondering, niet bewoonde, maar het verhuurde. Huurder omstreeks 1900 was de familie Custers (Kusters), afkomstig uit Rekem, die er met een *“Magazijn van gemaakte kleederen”* dezelfde traditie verder zette (*Maas- en Kempenbode*, 13-8-1905). Zo weten wij dus met historische zekerheid dat in De Engel al meer dan een eeuw één van de christelijke werken van barmhartigheid, *“de naakten kleden”*, in de praktijk werd

omgezet. Vader Custers zou later naar zijn geboorteplaats Rekem terugkeren en er zelfs burgemeester worden, maar de Maaseiker winkel zou vanaf dan uitgebapt worden door “Kusters, broeders en zusters”.

Ondertussen was het pand evenals het huis E 852 nog steeds in het bezit van de familie Schoolmeesters. Zo behoorde het in 1899 toe aan het echtpaar Mathieu Schoolmeesters-Jacquet. In 1940 was het het echtpaar Jan Corstjens (1887-1955), “*marchand-tailleur*” en Catho Smeets (1877-1957) die het pand betrokken en thans is het de derde generatie van deze familie die de mannelijke inwoners van Maaseik en omstreken nog steeds van de nodige vestimentaire noodzakelijkheden voorziet. Voor meer gegevens hierover, zie “*De Familie Corstjens van Maaseik*” door Wim Corstjens, 1978.

De naam van het pand

Zoals heel wat vroegere huisnamen was ook *De Engel* een naam van religieuze inspiratie. Doorgaans stelde het oorspronkelijke uithangbord dat de gevel sierde, de engel *Raphaël* voor, de engel die volgens het Bijbelse verhaal de jonge Tobias op zijn reis vergezelde, waardoor de naam werd gegeven aan afspanningen en herbergen waar reizigers op hun tocht een veilig onderkomen voor de nacht vonden. In enkele gevallen is de naam ontstaan uit het Latijnse *angelus*, het Franse *angle* in de betekenis van hoek, waarmee wel eens een hoekhuis werd bedoeld. Maar dit is hier zeker niet het geval, want “*De Engel*” ligt niet op de hoek. Om af te sluiten een leuk voorbeeld van wat men, met een duur woord, volksetymologie noemt. Een tijdje geleden, op één van de succesvolle *Wawwel-eurkes* van de Werkgroep Documentatie, vertelde ons een aanwezige dame het volgende. Begin 20ste eeuw stond er op de gevel van het huis De Engel in grote witte letters in het

Frans, zoals toen gebruikelijk, “*L’Ange Gardien*” (de Engel Bewaarder). De Fransonkundige volksmens ontcijferde dit opschrift echter als “*In de Lang Gardijn*” (In de Lange Gordijn). De redactie van De Maaseikenaar wenst de bewoners van het historische pand De Engel veel succes met hun nieuwe interieur.

Rechtzetting

123

In ons vorig nummer is de bibliografie weggefallen bij het artikel over de klokkenoven.

Lehr, A., 1981, Van Paardebel tot Speelklok, de geschiedenis van de klokgietskunst in de Lage Landen, Zaltbommel.

<http://www.archaeologie-krefeld.de/projekte/glockenguss.htm>.

<http://users.telenet.be/luc.rombouts1/beiaard.be>

Mertens, J., 1957, Oudheidkundig onderzoek van de Sint-Martinuskerk te Genk, Brussel.

Acke, B., 2008, Resultaten proefsleuvenonderzoek Site Pardoën te Wervik, Monument vandeckerkhove.

Luksen-Ijtsma, A., Klokken gieten naast de kerk. Opgraving op het Pieterskerkhof in Utrecht, Utrecht.

principe, verleend aan de militairen van het Belgisch Leger die tijdens de oorlog tusschen 4 Augustus 1914 en 11 November 1918 op al dan niet onafgebroken wijze, wezenlijk ten minste twaalf maanden effectieven dienst .....hebben volbracht. (niet relevante tussenzin weggelaten)

De Artikelen 3 tot en met 5 bevatten bepalingen in verband met verwondingen en krijgsgevangenschap. Interessant is echter nog artikel 6:

Artikel 6 – De “Vuurkaart” wordt niet na den dood verleend.

Dit betekent automatisch dat alleen diegenen die de oorlog hadden overleefd in aanmerking kwamen voor de Vuurkaart.

Op 6 Februari 1934 volgt er een nieuw Koninklijk Besluit waarbij een ereteken wordt ingevoerd genoemd “Vuurkruis”, dat zal worden verleend aan de houders van de Vuurkaart.

In eerste instantie is het boek op zich interessant omdat het een beschrijving bevat van de verschillende eenheden (vanaf het niveau regiment) en vooral

Het Guldenboek der Vuurkaart

124 Luc Bleukx

Het Documentatiecentrum bezit twee boeken met de titel zoals hierboven vermeld; Guldenboek der Vuurkaart, en wel de editie 1936-1937 en 1937-1938. Maar wat was dat nu die Vuurkaart.

In het Koninklijk Besluit van 14 mei 1932 vinden we enige opheldering:
 Artikel 1 - Er wordt een speciale kaart ingevoerd genoemd “Vuurkaart”.
 Artikel 2 – De “Vuurkaart” wordt, in

<p>CARTE DU FEU VUURKAART 1914-1918</p> <p>délivrée à DEVREEZE, afgeleverd aan Arthur J.</p> <p>Soldaat.</p> <p>né à St-Jans- le 28-3-1891, geboren te Molenbeek den</p> <p>a servi pendant la campagne 1914-1918, heeft tijdens den veldtocht 1914-1918</p> <p>du gediend, van</p> <p>4-8-14 tot 31-10-14 - 6e Verv. Corps. 29-1-15 » 25- 5-17 - 1er Jagers te paard. 3-1-18 » 16- 9-18 - » 25-9-18 » 11-11-18 - »</p>	 <p>N^o d'ordre Volgnummer D/7791</p> <p>Signature du titulaire : Handteekening van den houder :</p> <p>Le Ministre de la Défense Nationale, De Minister van Landsverdediging, P. O. - B. B.</p> <p>Pour le Voor de Capitaine A. De Baene. Directeur-Député. Signé : Capitaine Torrè.</p>	<p>Nombre de chevrons de front : Getal frontstrepen : Acht.</p> <p>Blessures : Kwetsuren : Een.</p> <p>Distinctions honorifiques de guerre : Eervolle oorlogs onderscheidingen :</p> <p>Oorlogskruis met palm. IJzerkruis. Zegemedaille. Herinneringsmedaille 1914-1918.</p>
---	--	--

van de wapenfeiten van die eenheden. Het is op dat punt een boeiend overzicht. Daarnaast bevat het boek een gepersonaliseerde pagina waar de Vuurkaart van de eigenaar van het boek wordt afgebeeld. De editie 1937-1938 van het Documentatiecentrum behoorde zo toe aan Jos Vanden Eertwegh geboren te Ophoven maar nadien woonachtig te Maaseik, terwijl de editie 1936-1937 eigendom was van .....

In het vervolg van het boek worden dan de houders van de Vuurkaart vernoemd met alle onderscheidingen die zij hebben ontvangen. Helaas ontbreekt hier een behoorlijk register, want de namen zijn geordend per eenheid, en ook daar ontbreekt de moderne logica, want de eenheden (lees regimenten) zijn gebundeld per divisie en die zijn dan logisch gerangschikt. Een naam opzoeken is dus geen eenvoudige opgave als men niet beschikt over de informatie betreffende de eenheid waarin iemand gediend heeft. Een gedeelte van de oud-strijders is opgenomen met een foto, de rest moet het stellen met een redelijk sobere vermelding, waarbij wel alle gekregen onderscheidingen worden vermeld, zij het met afkortingen waarover het boek wel enige goede uitleg verschaft, maar dan met het nodige geblader.

Hoewel ik het nergens officieel heb kunnen terugvinden, wordt elke houder van de Vuurkaart slechts eenmaal vermeld in een van de acht edities die hebben bestaan. Dit houdt vermoedelijk verband met het tijdstip waarop de oud-strijder zich gemeld heeft als kandidaat houder van de Vuurkaart. Want zonder aanmelding (en betaling?) was er geen Vuurkaart.

De twee edities op het Documentatiecentrum zijn dus verschillend wat betreft de personen die hierin zijn opgenomen. De beschrijvingen van de wapenfeiten van

de verschillende eenheden zijn echter nagenoeg identiek.

En dan hebben we gelukkig Internet. En hieruit konden we nog heel veel leren. In totaal zijn er zoals gezegd acht edities geweest van het Guldenboek, zowel Nederlandstalig als Franstalig, en dat gespreid over de jaren 1933-1940. Maar de grote kracht van de website, die je gemakkelijk vindt als je in Google Vuurkaart en Guldenboek intikt, (<http://www.tenboome.webruimtehosting,.net/guldenboek/Guldenboekprojecttotaal...>) is dat het een lijst bevat van de houders van een Vuurkaart geklasseerd op plaats van herkomst. Het is echter niet bekend welk criterium hier heeft gegolden, is het woonplaats van de oud-strijder op het moment van aanmelden, of is het de woonplaats van de oud-strijder op het moment dat hij in dienst trad.

Hier leren we in elk geval dat onder de plaatsnaam Maaseik 71 namen zijn vermeld van oud-strijders die houder zijn geweest van een Vuurkaart. Hier volgen hun namen alsmede de graad en de eenheid waartoe zij behoort hebben, met tussen haakjes de editie van het Guldenboek waarin zij zijn vermeld en de indicatie, indien bekend of ze met foto zijn opgenomen:

Aengeveld Leo H., soldaat, 4e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
Boonen Hubert, soldaat, 7e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
Boonen Jean G., soldaat, 8e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
Borkelmans Jan L., soldaat, 14e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
Brouwers Jean H. soldaat, 11e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
Coolen Godfried H., sergeant, 11e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
Cornelissen Pieter J., soldaat, 7e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
Creemers Louis P.H., korporaal, 7e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
Daelemans Lambert J.B., sergeant-majoor, 14e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)

- Dahmen Hubert H.A., soldaat, 14e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Dalemans Guillaume, soldaat, 12e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Daniels Pierre H., sergeant foerier, Koloniale troepen (editie 36-37 tekstvermelding)
- Denis Leon H.G., soldaat, 18e Artillerie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Dezeure Pierre A.F., korporaal, 21e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
- Driessen Andre P.H., soldaat, 12e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
- Dumortier Jules A., Opperwachmeester, 3e Artillerie/ Artillerie Loopgraven (edities 33-34 en 35-36 tekstvermelding)
- Engelen Benoit J., korporaal, 11e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Franssen Pierre R., wachmeester 14e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
- Geniesse Marcel B.G., majoor, Art, Loopgraven (editie 36-37 tekstvermelding)
- Goyens Leonard, korporaal, 17e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Henkens, Herman, sergeant, 16e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Hons Frederik, soldaat, 23e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Huysmans Henri, geen graadvermelding, 13e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
- Jans Gaspard J., korporaal, 2e Linie, (editie 35-36 tekstvermelding)
- Jongen Jules A.Ch., soldaat, 18e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Joosten Jaak, soldaat, 12e Artillerie (editie 36-37 tekstvermelding)
- Kesler Henri J.J., soldaat, 2e Linie (editie 37-38 met foto)
- Kleynjans Frans J.H., soldaat, 5e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Knevels Godfried M., soldaat, 11e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Kuipers Hubert J., soldaat, 12e Linie (editie 36-37 tekstvermelding)
- Libens Godefroid J., brigadier, 7e Artillerie (edities 33-34 en 35-36 tekstvermelding)
- Lintermans Jean W., soldaat, 8e Linie, (editie 35-36 tekstvermelding)
- Luysmans Jacques, soldaat, 1e Jagers te voet (editie 35-36 tekstvermelding)
- Martens Severinus, soldaat, 21e Linie, (editie 33-34 tekstvermelding)
- Metten Louis, soldaat, soldaat Art. Luik (edities 36-37, 37, 37-38 en 38-39 met foto)
- Neys Jean Th., soldaat, 6e Genie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Peeters Th. H. Henri, soldaat 11e Linie, (editie 37-38 met foto)
- Penders Jan Th., wachmeester 5e Genie (editie 36-37 met foto)
- Purnot Petrus H.H., soldaat 11e Linie, (editie 35-36 met foto)
- Raedschelders Théodore, soldaat 2e Art., (editie 37-38 tekstvermelding)
- Raedschelders Mathieu J., 1e sergeant 2e Genie (editie 33-34 tekstvermelding)
- Raedschelders Henri, soldaat 7e Linie (editie 35-36 met foto)
- Raets Antoon, soldaat 1e Grenadiers (editie 35-36 met foto)
- Rylandt Marcel J., soldaat 11e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Schoofs Joseph, soldaat 13e Art. (editie 33-34 met foto)
- Schulpen Jean Th., adjudant 13e Art. (editie 35-36 tekstvermelding)
- Segers Jan, soldaat 19e Linie (editie 36-37 met foto)
- Smits W.H. Mathijs, korporaal 12e Linie (editie 37-38 met foto)
- Snoek Pierre H.L., soldaat 12e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Sybers Pierre L., korporaal 6e Jagers te voet (editie 35-36 met foto)
- Timmermans Théo G., soldaat 14e Linie (editie 35-36 met foto)
- Van der Donck Henry M.J., kapitein 14e Linie (editie 35-36 met foto)
- Van Horick Emile J.F., soldaat 5e Linie (editie 35-36 met foto)
- Van Minsel Nicolas J., soldaat 7e Linie (editie 37-38 tekstvermelding)
- Van Minsel Armand H.J., soldaat 8e Linie (editie 35-36 tekstvermelding)
- Vanden Eertwegh Jan, soldaat 6e Genie (editie 37-38 met foto)
- Vandesande Lambert, soldaat 11e Linie (editie 37-38 met foto)
- Verstappen Mathieu H.L., brigadier 13e

Art. (editie 35-36 met foto)
Verstappen Jean H., korporaal 17e Linie
(editie 35-36 met foto)
Verstappen Mathieu J., soldaat 9e Linie
(editie 35-36 tekstvermelding)
Voorpijl Albert, soldaat 7e Linie (editie
37-38 tekstvermelding)
Wetzels Pierre J., soldaat 1e Linie (editie
35-36 met foto)
Wijnen Michel J., soldaat 18e Linie (editie
35-36 met foto)
Woussen François E.J., soldaat 14e Linie
(editie 35-36 tekstvermelding)
Wouters Pierre, wachmeester 18e Art.
(editie 35-36 met foto)

Een vergelijking van deze lijst met de lijst opgenomen in het boek van Martin Boonen, *Een bezette Stad, Maaseik, 2008*, verdient enige toelichting. Immers de lijst van Martin Boonen telt 328 namen, terwijl de lijst van de Vuurkaarten slechts 66 verschillende namen bevat. Het verschil met het hoger genoemde getal van 71 verklaart zich doordat Dumortier Jules A en Libens Godfroid J. in twee edities zijn opgenomen en Metten Louis zelfs in vier edities. De lijst van de Vuurkaarten bevat een aantal interessante aanvullingen op de gegevens van oud-strijders opgenomen in de lijst Martin Boonen. Dit gaat zelfs zover dat in de lijst van de Vuurkaarten drie namen (Genesse Marcel B.G, Penders Jan Th. En Snoek Pieere H.L) voorkomen die ontbreken in de lijst Martin Boonen. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de woonplaats bepaald werd op het moment de oud-strijder zich aanmeldde als vuurkruiser, en hij op dat moment in Maaseik woonde en niet meer in zijn woonplaats waar hij tijdens de periode 1914-1918 was gedomicilieerd. Zo zal het omgekeerde ook wel gelden dat er vuurkruisers zijn die voorkomen in de lijst van Martin Boonen, maar intussen elders zijn gaan wonen. Dit uitzoeken is een bijna hopeloze opdracht. Volledigheid zal hier wel altijd een utopie blijven.

Maaseik in oude drukwerken

Martin Boonen

127

Bedoeling van dit rubriekje is van tijd tot tijd kort te citeren wat we ooit over Maaseik in een of ander oud drukwerk aantreffen.

In de *“Dictionnaire Géographique portatif”* geschreven, of liever vertaald uit het Engels, door een zekere Vosgien en gedrukt in Parijs door *“Les Libraires Associés”* in 1778, lezen we onder het lemma Maaseik het volgende: *“Maseik, Mosacum, petite mais jolie ville du pays de Liège sur la Meuse à 4 li N. de Maastricht, 3 li. O. de Ruremonde. C’est la patrie de Van Eyck, dit de Bruges, chimiste, peintre célèbre, qui inventa la manière de peindre à l’huile. Long 22,25; lat 51,5”.*

Vrij vertaald: Maaseik, Mosacum, klein maar leuk stadje in het Land van Luik op 4 mijl ten noorden van Maastricht en 3 mijl ten westen van Roermond. Het is het land van herkomst van Van Eyck, zozegegd van Brugge, scheikundige en beroemd schilder, die de manier uitvond om te schilderen met olieverf. Lengtegraad 22,25 en breedtegraad 51,5.

De Katholieke Vlaamse Meisjesbond: Het Eikeltje

Een curiosum uit het Rijke Roomse Leven

128 Martin Boonen

De Katholieke Vlaamse Meisjesbond werd gesticht in 1913 met het doel "de meisjes van dit land, vooral de studerende, terug bewust te maken van de Vlaamse en volkse zending, dit alles in diep-christelijke zin en naar oeroude traditie". Lid kon een meisje worden vanaf 16-jarige leeftijd. De Landsbond was verdeeld in

Gouwbonden en deze in lokale bonden. De Maaseiker afdeling, die de naam *Het Eikeltje* droeg, werd opgericht door Jeanne Driessen, de latere katholieke senator. De afdeling telde in de twintiger jaren van de vorige eeuw een 19-tal leden.

Veel gegevens over deze vereniging zijn er niet bewaard, maar toevallig kregen we kennis van een bewaard gebleven verslagboek van Het Eikeltje over de jaren 1922-1926. Een ledenlijst bevat het registertje niet, maar wel worden volgende leden uit die jaren er sporadisch in vermeld: Quix Elly of Marie Louise of Cecile, in 1929 voorzitter van Gouw Maasland, M.A. Theunissen, G. Van Venckenray, Alphonsine Van Venckenray, voorzitter in 1924, juffrouw Van Rossum, A. Clerx, Henriette Kraewinkel, Maria Janssen, Josephine Poelmans, Alice Moors, latere voorzitter, Maria Berghs, Françoise Dalemans, Albertine Paumen, A. Frenssen, Maria Konings, Mad. Hendrix, Agnes Segers, voorzitter ca. 1930, Anna Dahmen, Anna Joosten, Denis, Corstjens en Vanderzijl. Proosten van het *Eikeltje*, *what's in a*

Vlaamsche Bond van Katholieke Meisjes «Het Eikeltje» MAASEIK

M Meij. J. Van Beygaerden

Statie straat, MAASEIK

Wij verzoeken U dringend de gewone vergadering van
Wannderdag gehouden in «Zaal Van Eyck» om 8½ u.
stipt bij te wonen. **Dagorde :**

Spaeker: F. J. Heez Beelen

Bijzonderheden :

HET BESTUUR.

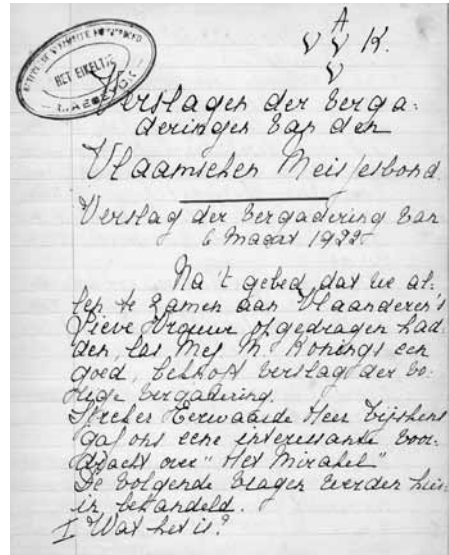
Indien U verhinderd zijt de vergadering bij te wonen, deze kaart aan een der bestuursleden terug zenden.

name, waren E.H. Tijskens in 1922 en nadien E.H. Beelen, beiden kapelaans van de parochie.

De bond vergaderde om de veertien dagen van 17.00 tot 19.00 uur. Deze bijeenkomsten vonden in 1924 en waarschijnlijk ook voordien plaats in het klooster bij de Zusters van Liefde aan de Capucienenstraat, nadien in Zaal Van Eyck, welke is niet duidelijk, en nog later in Café *Ons Huis* aan de Marktstraat, toen uitgebaat door Henri Peustjens, waar heel wat verenigingen en organisaties van katholieke signatuur vergaderden.

De samenkomsten verliepen doorgaans volgens eenzelfde stramien. Geopend werd er met het gebed tot Onze-Lieve-Vrouw van Vlaanderen, waarna een voorlezing volgde van het verslag van de vorige vergadering. Dan las één der leden een kort fragment voor uit een uiterst christelijk werk, vaak uit het laatmiddeleeuwse *“De Navolging van Christus”* van Thomas a Kempis. De hoofdbrok van de bijeenkomst was een toespraak, bijna altijd door een geestelijke, over een min of meer actueel onderwerp gezien vanuit een hoogst conservatief oogpunt. Het avondje werd dan afgesloten met de declamatie van een gedicht of de voorlezing van een literair fragment van een Vlaams schrijver door één van de aanwezige leden. Voor de poëzie kozen de leden uit de gedichten van Hugo Verriest, Vondel, Wies Moens, Alice Nahon, de populaire dichter uit Stokkem Arnold Sauwen, of van pater Reybens. Ook fragmenten uit het toneelstuk *“Gudrun”* van Albrecht Rodenbach, de stichter van *De Blauwvoeterij*, was blijkbaar geliefd in bepaalde kringen. De minder poëtisch geïnspireerde leden lazen prozafragmenten voor uit werken van pater Fleerackers, Ernest Claes, Felix Timmermans of uit het toen veel gelezen *“Vadertje Langbeen”*.

De meeste verslagen die het register bevat, zijn uiterst uitvoerig en getuigen

van een visie op leven en wereld die voor de huidige lezer tot een ver verleden behoort. Men waant zich bij het lezen van de verslagen niet alleen in een andere tijd, maar in een andere wereld, ja zelfs op een andere planeet. Wij laten hier de onderwerpen van de lezingen en gesprekken volgen.

1922

- Kapelaan Tijskens: een theologische verklaring van het mirakel.
- Retraite in het klooster van de ursulinen in Overpelt, waarop onderwerpen behandeld werden als moederschap, drankbestrijding en zedeloosheid. Een vijftal leden namen eraan deel.
- Deelname aan de gowdweg in Sint-Truiden. De behandelde onderwerpen waren naastenliefde door E.H. Cleysters en de Vlaamse Beweging door een Eerwaarde Broeder Til.
- Een apologetische cursus gegeven door de proost.
- Een uitstap naar Bocholt met een wandeling aldaar en een bezoek aan de kerk.
- Een lezing over de Vlaamse Beweging door de proost, een pleidooi voor de

vervlaamsing van landsbestuur, leger en hoger onderwijs onder de slogan: "Niet anti-Belgisch, want hoe beter Vlaming, hoe beter Belg".

- De sterke Vrouw van Vlaanderen door Juffrouw Van Venckenray.
- "Weldadigheid" door de heer deken.

1923

- De persoonlijkheid van de vrouw en haar opvoeding, door pater Keulers.
- Pater Hilarion Thans spreekt over het wezen van de moderne poëzie, waarbij hij vooral het Vlaamse expressionisme behandelt, voor die jaren een uitzonderlijk progressief thema.
- De plaats van de vrouw in de schepping, door E.H. Goossens. Met nadruk wordt er gewezen op "*de slechte begeerten door te verre décolletage*".
- Een uitstapje naar Bree.
- E.H. Bernard Claessens spreekt over de geschiedenis van Maaseik.
- Moedervreugde en moederwee, door pater Callewaert.
- Het kloosterleven van de vrouw, door het lid Maria Berghs.
- Een bespreking door pater Stracke van het Boek "Arm Vlaanderen".
- Een uitstapje naar Lanklaar.
- Kapelaan Beelen spreekt over het lijden van Christus.
- Denken en ernstig zijn, door E.H. Deken.
- Enige wenken over het kledingvraagstuk, door het medelid juffrouw Janssen.

1924

- God en het Kwaad, door de heer deken.
- De Vrouwenbeweging, door Cecile Quix.
- Het ideaal van de volmaaktheid, door de pastoor van Kessenich.
- Een debat over film. Van de 9 aanwezige juffrouwen spraken er zich 6 uit tegen film in het algemeen.
- God en het Lijden, door de

proost.

- De vrouw in haar persoonlijk leven, door het medelid juffrouw Konings.
- Het verleden van onze stad door pater Drost, kruisheer.
- Een debat over vrouwenstemrecht. Vijf van de elf aanwezigen waren tegenstander.
- Een uitstapje naar Lanklaar.
- Op de retraite- en studiedagen in Bilzen onder de leiding van pater Pauwels waren er 13 Maaseiker leden aanwezig.
- De vrouw voor het huwelijk, door Elly Quix.
- De vrouw buiten het huwelijk, Maagdschap of kloosterleven.
- Maria in de poëzie, door de priester-dichter Hilarion Thans.
- De vervlaamsing van onze meisjes, door pater Claes.
- Huwelijkstrouw, door juffrouw Konings. Verder werd er op de vergadering protest geuit tegen de veroordeling van Deman en werd er steun betuigd aan het "Fonds Deman".
- Gods Heerlijkheid, door E.H. Goossens.
- Door kruisheer M. Wieërs werd gesproken over het toneelstuk "Gudrun" van Albrecht Rodenbach.

1925

- De lustrumviering van de Bond vond met koffie en gebak plaats ten huize Quix. Aanwezig waren, behalve de Maaseiker leden, Jeanne Driessen, stichter en erevoorzitster van de

Maaseiker bond, en Julia Putmans uit Waregem, voorzitter van de Landsbond.

- Kort nadien wordt in het verslagboek vermeld dat de twee Maaseiker afdelingen in het vervolg samen zullen vergaderen, maar nergens anders wordt er melding gemaakt van deze tweede afdeling, zodat wij hierover alle informatie missen. In de loop van het jaar merkt men in de verslagen dat het hoofddaccent van de vergaderingen hoe langer hoe meer verschuift naar de Vlaamse overtuiging van de leden.
- Juffrouw Van Rossum brengt verslag uit van haar reis naar Rome.
- Bezoek van Sinterklaas aan de vergadering. De goedheilig man droeg een mijter versierd met de Vlaamse Leeuw. Na deze ludieke inleiding volgde er een debat over toneel.
- Juffrouw Quix spreekt over de noodzaak van een Vlaamse Beweging.
- Een vergadering gewijd aan Felix Timmermans, één van de meest populaire schrijvers in de vooroorlogse jaren.

1926

- Pater Reypens over de mystieke aanleg van de Vlaming.
- Juffrouw Van Rossum over Vlaamsgezindheid.
- De Romeinse kwestie, door kapelaan Ceyskens.
- Een lezing over het leven van Theresia van Lisieux, blijkbaar ook toen al geen boeiend onderwerp, want de meeste leden gaven verstek.
- Een grote opkomst was er wel op de avond dat kapelaan Beelen sprak over Vlaanderen.
- Kruisheer M. Wieërs bespreekt het werk van de Britse auteur Benson.

Tot daar de gegevens over "Het Eikeltje" die dit verslagboek ons verschafte. Zonder twijfel dragen zij bij om ons een mentaliteitsbeeld te vormen van een periode die nu al bijna een eeuw achter ons ligt.

Steun- abonnementen 2011 (vervolg)

Luc Bleukx

131

Onderstaande abonnees gaven ons een extra duwtje in de rug door het nemen van een royaal steunabonnement. Hartelijk dank!

Fam. Vanwijck-Haldermans – MSK
Fam. Peeters-Smeets – MSK
Mevr. Elisabeth Frenssen – Nieuwpoort
Peter Wijnen – MSK
Fam. Karel Henckens-Linssen – MSK
Fam. Slangen-Claes – MSK
Fam. Bèr Vanminsel-Bartels – MSK
Ir. Architect Jos Martens – Leuven
Dhr. L. Jaspers – Glorianes (Fr)
Hebema nv – MSK
Dhr. Jan Peumans – Herderen
Mevr. Theunissen – Goirle (NL)
Dhr. R. Cornelissen – Kessel-Lo
Notaris Geraldine Cops – MSK
Dhr. J. Selbach – MSK
Fam. Simons-Peeters – MSK
Dhr. M. Raets – MSK
Dhr. F. Wieërs – Hove
Optiek Berry Locht NV – MSK
G. Peters BVBA – MSK
Dhr C. Mastenbroek – MSK
Fam. Hinoul-Derkoningen – MSK
Mevr. M. Cuyx – Dilbeek

Mooie herinneringen aan mijn Mast-jaren

132 Philip Molenaers

Toen ik in 1968 lid werd van de Mast, was Charly Van Cauwelaert de tweede preses. Hij werd voorafgegaan door Jo Deluyker (preses a.i. bij gebrek aan een «verkozene») en Johny Verbeek. Mijn eerste clubervaring was in de toen leegstaande Globe in de Sionstraat. Charly zetelde als een ervaren voorzitter, er was altijd veel ambiance en vooral lawaai, zodat er op één van de bijeenkomsten zelfs een geweerschot viel van één van de moegetergde omwonenden. Na de clubs (club ex) gingen we meestal naar café de Baccara aan de Bospoort (nu juwelier Plaghki), in die tijd hèt jeugdcafé. Tijdens het bestuur van Charly werden de eerste studentenregels opgesteld en werd het verloop van zowel club als cantus ongeveer vastgelegd; inbreuken hiertegen werden bestraft met één of verscheidene pinten water ad fundum. Charly werd opgevolgd door Marcel Ignoul, daarna volgde Peter Graux, onder wiens presidium de eerste statuten werden opgesteld. Vanaf dan mochten ook meisjes deelnemen aan het clubgebeuren. De bijeenkomsten vonden nu plaats in het zijaaltje van de Baccara, waar ik als eerste lustrumpreses

werd verkozen in 1971. Het ledenaantal groeide en het zijaaltje werd al vlug te klein. We weken uit naar het bovenzaaltje van de Beurs op de Markt. Ons presidium bestond uit ex-preses Peter Graux, Philippe Van Cauwelaert, Leo Segers, Lambert Kraewinkels, Els Voets, Guy Voets, Patrick Beenders en ikzelf (God verhoede dat ik iemand vergeet) en we werkten hard om ons lustrum voor te bereiden. Het werd een groots bal (waarop zelfs een afvaardiging van de Limburgse Gilde aanwezig was) in de toenmalige Thierbräu in Kessenich. Het gebouw staat er nog langs de Venlosesteenweg, maar ligt al jaren te verkommeren en ik denk, wanneer ik er passeer, vaak terug aan die mooie jaren bij de Mast.

De MAST organiseerde ooit een verbroedering tussen Sinterklaas en de Kerstman.

We organiseerden nieuwjaarswandelingen: ik herinner me een wandeling naar Thorn waarbij we in een cafeetje belandden waar we ons lieten vollopen met «elskes». Het

kwam op zeker ogenblik zover dat Jaak Ophelders een striptease uitvoerde op de tafel, zijn bovenkleding uittrok en iedereen riep: »Allè, Jaak, dae pullover ouch ! », tot we in de gaten kregen dat het borsthaar was.

We deden mee aan de carnavalstoet en behaalden zelfs een eerste prijs (ik weet alleen niet meer waarvoor, want het waren er veel).

We nodigden andere Limburgse studentenverenigingen uit op onze clubs, ook Sinterklaas kwam op bezoek, we stelden een liederenboekje samen met daarin het clublied, dat jaar geschreven door Herman Hendrix, en Maaseikse liedjes: «Blènje zoen», van «Megreet», of «den Aap» (vaak gezongen door Va Trines als hij een glas op had), «van de wippewippewip» (een lied dat ik geleerd had van Tjeu Smits), en we zongen dit erfgoed vaak op onze cantussen. Onder preses Robert Verlaak kwam er een echte clubcodex, die nog steeds in mijn boekenkast staat. In 1972 gaf ik de fakkel door aan Lambert Kraewinkels, maar ik bleef lid als erepreses en volgde later met plezier de clubs en cantussen van achtereenvolgens Patrick Beenders, Jos Verbeek, Toon Van de Broek, Jan Deckers, ...

In 1997 werd mijn zoon voorzitter, ik was toen al lang geen lid meer, maar de cirkel was hiermee rond. Toch was de sfeer van de oorspronkelijke clubs erg veranderd, de Mast werd vooral bekend voor zijn nieuwjaarsfuiven o.a. in het Cultureel Centrum Achter Olmen en jammer genoeg bloedde ze langzaam dood, de belangstelling van de jeugd lag elders... lo vivat, club ex!

OPROEP - OPROEP OPROEP - OPROEP

Herman Hendrix

133

Behoorde je ooit tot dat selecte groepje Maaseiker studenten dat onder de naam "MAST" vergaderde, cantussen en andere clubactiviteiten organiseerde, geef dan je e-mailadres en dat van zoveel mogelijk clubgenoten door aan: mast.maaseikerstudenten@gmail.com

Immers, op zaterdag 15 oktober 2011 verzamelen al die "pubers" van toen in "Zaal Van Eyck" te Maaseik om er een onvergetelijke avond van te maken.

Alle informatie is te vinden op de website:
<http://sites.google.com/site/mastreunie2011>

In naam van het geïmproviseerd presidium: Robert Verlaak, Suzy Voets, Jan en Annick Deckers en Eric Van Cauwelaert.

Ad fundum !

Maaseikenaren publiceren...

134 Jaak Bergers

*

Schrijvers van familiekroneken zijn pas tevreden wanneer zij bij het zoeken naar voorouders dieper kunnen graven dan 1811, toen door de "Code Napoléon" het gebruik van een vaste familienaam verplicht werd om de burgerlijke

stand te kunnen bijhouden. **Mathieu Daemen** en Freddy Jacobs (Opitter) slaagden voor hun "**FAMILIEBOEK Joannes Jacobs x Anna Thevissen 1650-2010**" eerst erin terug te gaan tot 1761 en later zelfs tot 1726.

Centraal in het boek staan de twee namen uit de lange ondertitel "*het oir van Joannes Jacobs gehuwd te Dilsen op 01.08.1668 met Anna Thevissen*". *Erebibliothecaris van Maaseik, Mathieu Daemen*, had vierentwintig jaar geleden, toen zijn moeder 90 jaar werd, voor haar verjaardag als geschenk een korte familiekronek gemaakt, waarin hij terugging tot 1761. Twee jaar geleden ontmoette hij Freddy Jacobs. Zij hadden dezelfde passie: genealogie, zoeken naar zijn voorouders, waar en hoe zij leefden. Samen zijn ze een boeiende speurtocht begonnen in het rijksarchief en het provinciaal archief van Hasselt en verscheidene gemeentearchieven en gingen zij terug tot 1726. Ook de vele familieontmoetingen leverden massa's bruikbaar materiaal op. De Jacobsen zijn nog talrijk aanwezig in Opoeteren en Dilsen. De zoektocht leverde heel wat nuttige data, naamgegevens maar ook andere informatie die zoekers en lezers toelaten te weten te komen hoe het geslacht Jacobs uit Dilsen het ervan afbracht al die tijd in een gesloten, landelijke gemeenschap, gemoedelijker dan onze jachtige tijd. Het werk telt 173 pagina's en meer dan 500 foto's en documenten. Bert Stoffels uit Opitter zorgde voor een prima lay-out. Alle Jacobsen (JACOB+S = zoon van Jacob) en genealogie, interessante informatie voor u over een periode van 350 jaar met mooie herinneringen maar ook verlieservaringen. De prijs van het boek bedraagt 35 euro, info: 089-362306, Mathieu Daemen, Hans Memlingstraat 6/2, 3680 Maaseik.

**

Ter gelegenheid van haar 40ste verjaardag lanceerde de Universitaire

Pers Leuven LIPSIOUS LEUVEN. Het worden populair-wetenschappelijke publicaties, getoetst op leesbaarheid en toegankelijkheid voor een breed publiek. Het eerste boek dat verscheen, is er meteen één van formaat en van de hand van Maaseikenaar **Martin Hinoul**, bekend wetenschapper en publicist, met als titel "**Geniale geesten**" (*110 jaar Nobelprijzen*). Alfred Nobel (1833-1896), Zweeds chemicus, fabrikant en filantroop, is wereldbekend als uitvinder van het dynamiet, maar nog meer door de Nobelprijzstichting die sedert 1901 jaarlijks vijf prijzen uitreikt: voor natuurkunde, scheikunde, geneeskunde, letterkunde en de vrede. Martin Hinoul portretteert 838 Nobelprijzwinnaars, een adembenemende lijst van wetenschappelijke pioniers en baanbrekende denkers, niet zelden met een markante persoonlijkheid. Zij verbeterden ons leven, onze gezondheid en onze inzichten in de aarde, de kosmos, het supergrote en het superkleine. Hij presenteert niet alleen een bijzondere portrettengalerij van geniale geesten, maar biedt tevens een fascinerend overzicht van wetenschappelijke hoogtepunten in

de laatste 110 jaren. Het werd een monnikenwerk over grote geleerden, eeuwige schrijvers en baanbrekende vredesapostelen, vol met interessante anekdotes en goed voor vele nieuwe inzichten. Prijs 19,95 euro. ISBN 978 90 5867 878. Tel. +32 16 32 53 45.

Jan Gerits

In de brochurereeks "*Limburgse Monografieën*", een periodieke uitgave van de Koninklijke Vereniging van Limburgse Schrijvers, verscheen onlangs de 84ste aflevering. Die publicatie van de hand van kruisheer **dr. Roger Janssen** handelt over zijn confrater **Mathieu Vinken** (°Geistingen, 1910 – †Maaseik, 1974): "*Kruisheer Mathieu Vinken (1910-1974): Blijdschap is vol pijn*" (34 blz., ill.). Het was al de vierde monografie, die hij voor de biografische reeks schreef. De brochures zijn telkens gewijd aan verdienstelijke kruisheren, die als publicisten een opmerkelijk aandeel hadden in de historische studie van hun kloosterorde en tevens bijdroegen tot de literatuur en het culturele leven in hun streek. Nadat hij reeds monografieën aan Willem Sangers (°Stevensweert, 1915 - †Maaseik, 1987), Marcel Colson (°Maaseik, 1914 - †Leuven, 1972) en Donaat Snijders (°Geistingen, 1919 - †Maaseik, 1992) had gewijd, pakte de bedrijvige Maaseikse historicus vorig jaar uit met een goed gedocumenteerde levensbeschrijving van kruisheer Mathieu Vinken, die naam maakte als de geschiedschrijver van de kruisherenspiritualiteit. Behalve twee omvangrijke bijdragen over de kruisheren voor bekende encyclopedische naslagwerken, publiceerde hij "*De spiritualiteit der kruisheren*" (Antwerpen, 1953, 84 blz.). Hoewel men uiteraard ook met de later verschenen werken rekening moet houden, is die uitgave nog bijzonder waardevol. Kruisheer Vinken liet trouwens een uitvoerige reeks publicaties na, die in chronologische volgorde

door zijn biografie in de monografie zijn opgenomen. Na zijn opleiding als priesterkloosterling in Diest (1928-1935) maakte Mathieu Vinken deel uit van de kruisherengemeenschappen in Achel (1935-1941), in Diest (1941-1966) en uiteindelijk in Maaseik (1966-1974). De redactie van de *"Limburgse Monografieën"* vond het een ideaal moment om een biografie over Mathieu Vinken in de reeks op te nemen in het kader van de herdenking van 800 jaar kruisheren (1210-2010).

Zoals we van dr. Roger Janssen al heel wat jaren gewend zijn, heeft hij ook ditmaal uitgebreid en met de gewenste nuancerings het levensverhaal van zijn confrater uitgeschreven. Hij deed dat met de nodige wetenschappelijke onderbouwing. Zodoende heeft hij een mooie profieltekening gemaakt van zijn toegewijde confrater, die op grond van zijn veelzijdige publicaties in de wereld van de Limburgse schrijvers zeker een plaats mocht krijgen en onze aandacht verdient.

Wist ge?

136

Dat vanaf 1 juni 2011 het bestuur van de "Speelgroep Van Eyck" er als volgt uitziet:

Voorzitter: Julie Focquet (julie.focquet@yahoo.co.uk)

Ondervoorzitter: Henriette Cremers
Secretaresse: Nicole Roloux (nicole.roloux@skynet.be)

Penningmeester: Ghis Van Vlierden

Artistiek leidster: Nadette Beelen

Leden: Herman Hendrix en Lynn Peerboom

Dat onze stadsgenote Noortje De La Haye, grafisch ontwerpster, de Prijs Design Platform Limburg (Wanatoeprijs) gewonnen heeft.

De Wanatoeprijs van Het Belang van Limburg geeft jong artistiek talent een duwtje in de rug. Een jury bekijkt alle eindwerken van de laatstejaars aan de kunstopleidingen van PHL en KHLim. De projecten van alle genomineerden worden tentoongesteld in Z33, huisje 11 tot vrijdag 08.07.2011. De tentoonstelling reist in augustus naar C-mine in Genk waar de werken vanaf 05.08.2011 drie weken te zien zullen zijn.

Dat in de lege stallen van Nuchelenhof (Heppeneert) op 2 en 3 juli 2011 de eerste kunsttentoonstelling van 'Playart' werd georganiseerd. Niet minder dan 14 jonge kunstenaars, van kunstschilders en ontwerpers tot graffiti-artisten en een striptekenaar, toonden hun werk aan de buitenwereld. De Maaseiker historische 15de-eeuwse vierkantshoeve vormde een uniek kader voor dit gebeuren dat op heel wat belangstelling mocht rekenen. Curator van 'Playart' was Bob Segers, interieurarchitect en designer, van Maaseik. Het ligt in de bedoeling van

vzw Nuchelenhof ieder jaar een creatief evenement te organiseren.

Vastelaovend, een halve eeuw geleden

Martin Boonen

Carnaval vieren doet Maaseik al vele eeuwen. Wie daar meer over wil weten, kan best het nummer 3-4, jaargang XII, 1981 van "De Maaseikenaar" opzoeken, het exemplaar eens herlezen en vaststellen dat *Vastelaovend* een oeroude traditie is in onze stad.

Gedurende de oorlogsjaren 1940-1945 was het gehele evenement echter door de Duitse bezetter verboden, maar eenmaal bevrijd, voelden de Maaseikenaren bij het begin van de vasten weer de atavistische kriebels in hun bloed en werden de "*mômmegezichte*" weer bovengehaald. De overheid was er echter in die eerste jaren na de oorlog niet 100% gerust in. Zou het niet tot ruzies of afrekeningen leiden tussen 'zwart' en 'wit'? Er leefden nog zoveel emotionele spanningen onder de bevolking en daarom achtte ons stadsbestuur het broodnodig strenge maatregelen en voorzorgen te treffen. Het was natuurlijk fijn meegenomen als die veiligheidsmaatregelen ook nog de stadskas deden rinkelen en geld in het laadje brachten

We laten hier de belangrijkste punten volgen uit het politiereglement van 1948.

Op zondag en maandag met carnaval moesten alle drankgelegenheden om 2 uur ontruimd en gesloten zijn, op dinsdag zelfs nog een uur vroeger. Maskers waren toegelaten, maar onder één voorwaarde: de gemaskerde moest "*ter hoogte van de borst*" een groot zichtbaar nummer dragen wat hem voor politie én publiek eventueel identificeerbaar maakte. Dit beruchte nummer moest worden afgehaald op het politiecommissariaat, waar de identiteit van de drager van het nummer werd genoteerd. Het nummer was verkrijgbaar tegen de prijs van 10 frank, in die tijd de prijs van twee pinten. Wie zowel op maandag als dinsdag de carnavaleske bloemetjes wilde buitenzetten, moest twee verschillende nummers kopen. En *foetelen* was niet mogelijk, want de nummers voor maandag en die voor dinsdag verschilden van kleur. Wie betrapt werd met "*mômmegezich*" maar zonder nummer, die kon rekenen op een gratis logies in een Tongerse cel van één tot zeven dagen en een boete van 1 tot 25 frank, "*of met een dezer straffen*".

In 1951 werden de avondlijke activiteiten van de carnavalsvierders enigszins

verlengd. Op zondag met carnaval mocht er gehost worden tot 2 uur, maar op maandag zelfs tot 3 uur. Op dinsdag moesten de cafés om 1 uur dicht, want de dag daarop moest er weer gewerkt worden. De prijs van een nummer was nog steeds 10 frank, maar jeugdigen jonger dan 16 jaar mochten na 20 uur geen masker meer dragen.

De jaren daarna, van 1952 tot 1956, werd de verplichting tot het dragen van een nummer voor gemaskeerden ook toegepast voor alle deelnemers aan de carnivalsstoet met Halfvasten, en voor de toeschouwers werd het zelfs verboden een "mômmegezich" te dragen.

In 1963 moesten de maskers af om 24 uur. En nog in 1964 was het strikt

verboden *"kleding te dragen strijdig met de goede zeden of kwetsend voor de eredienst, de openbare overheden of bevriende staatshoofden"*.

En nu? Een halve eeuw later zijn de tijden drastisch veranderd. Haast alles mag. En nummers? Die zijn er niet meer nodig, behalve als je aanschuift voor de toonbank in een drukke winkel.

Gewapend met een nummer en feestelijk uitgedost, kon het feest beginnen bij *Depông in de Beurs*, bij *Zjef van Jaan* op het Kerkplein, bij *Lyda* of bij *Jap van Aendekerk* op de Bosstraat, bij *Neer van de Boeën* op de Bleumerstraat, bij *Mèjus Poukens*, bij *Dalemans* of *Bèr Vanminsel* aan de Bospoort, bij *Graad* of in de *Blawwe Zaal* op het Bat.

138

Restauratie van 14de-eeuwse muurschilderingen

Michel Doumen

In de zomer van 1991 werden de 14de-eeuwse muurschilderingen in de Sint-Annakerk van Aldeneik gerestaureerd door Profiel, Rijsenbergstraat 26, B-9000 Gent. Profiel is een collectief van restaurateurs o.l.v. Walter Schudel. De leden van dit collectief waren Louis Dekoninck, Pol Huet, Mik Lauwers, Mieke Van Molle, Hugo Vanden Borre, Lieve Van Der Biest en Linda Van Dijck. Hugo Vanden Borre is de restaurateur die wij afgelopen jaren weer mochten ontmoeten tijdens de restauratie van het interieur. De tekeningen in dit artikel zijn van de hand van Louis Dekoninck. In dit artikel laten wij de auteur, Walter Schudel, zelf aan het woord.

Alles verandert met de tijd

Mensen worden grijs en stram, schilderijen verkleuren, krijgen een patina en, door het minder elastisch worden van de verflaag, wordt een net van barstjes gevormd. Er verdwijnt een blinde darm, wat tanden; in schilderijen ontstaan lacunes, natuurlijke verouderingsverschijnselen. Een deel wordt, indien mogelijk "gecorrigeerd", de rest wordt zo gelaten omdat "correctie" onmogelijk of niet wenselijk is. Degradatie is onvermijdelijk.

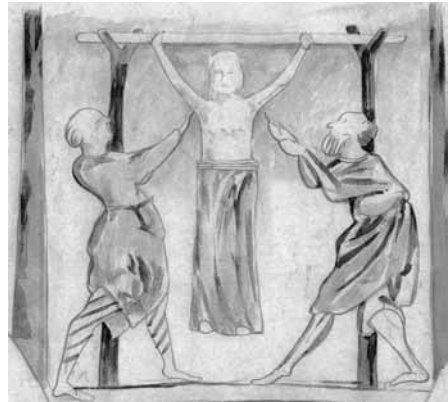
Vermits schoonheid en waarachtigheid veel met elkaar te maken hebben, wordt degradatie, in zekere mate, als waardevol ervaren, ook in de kunst. Derhalve is het uitgangspunt van restauratie niet wat het kunstwerk misschien ooit is geweest, maar wel de optimale, actuele toestand ervan, m.a.w. de toestand waartoe het tot ons is gekomen.

Dat betekent niet dat er helemaal niets mag gebeuren. Het geeft wel indicaties voor de mate waarin het e.e.a. moet plaatsgrijpen.

In het Charter van Kopenhagen, zowat de deontologische code voor het restaureren van roerend kunstbezit, wordt bovenvermelde maat omschreven als: "met een minimale toegeving aan de esthetische en historische integriteit".

Men mag dus wat bij Schilderen om de leesbaarheid te vergroten, als de historische en de esthetische integriteit van het kunstwerk maar optimaal worden gerespecteerd.

139

Barbara

Leesbaarheid wordt dikwijls geïnterpreteerd als: kunnen zien wat wordt afgebeeld, het plaatje lezen dus. In dat geval zou al het ontbrekende mogen worden bijgeschilderd, zolang dat kan zonder arbitraire beslissingen te nemen. Zo'n werkwijze zou echter indruisen tegen de historische en inderdaad ook tegen de esthetische integriteit van het

kunstwerk. Ook van een kunstwerk vormt het geleefde "leven" een integraal en onvervreemdbaar deel van zijn aard. Dat deel respecteren behoort net zo goed tot de taak van de restaurateur als het leesbaar maken van het plaatje.

In de praktijk betekent dat twee zaken: a. niet alle lacunes, ook al zou dat kunnen zonder arbitraire beslissingen te moeten nemen, mogen worden gesloten.

b. de aard van het oppervlak, toch al een delicate kwestie bij zo'n uitermate poreuze zaken als muurschilderingen, wordt eveneens in zijn "nieuwe", d.w.z. verouderde, toestand bewaard.

Hier komt de authenticiteitswaarde om de hoek kijken. Inderdaad, kan men een muurschildering uit de 14de-eeuw, die voor 30% uit de 20ste-eeuwse dichtgeschilderde lacunes bestaat, nog 14de-eeuws noemen? Ook al worden de schilderijen alvorens in te grijpen nauwkeurig bestudeerd, toch dragen retouches altijd ook de stempel van hun tijd.

Een zo authentiek mogelijk 14de-eeuws werk is derhalve een werk met zo weinig mogelijk retouche.

Komt daar nog bij dat het schilderen zelf, en dat geldt zeker voor de muurschilderingen in Aldeneik met zijn prachtige, trefzekere en lange lijnen, een haptisch gebeuren is bij uitstek. Lijnen in één trek neergezet, kunnen en mogen niet met een zelfde elan worden geretoucheerd als waarmee ze zijn gemaakt. De verdeling op het vlak van de picturale materie is heel anders als zij spontaan, in één grote haal, is aangebracht dan dat zij, noodzakelijkerwijs, bijna mechanisch retoucherend op haar plaats van bestemming komt. Het is het verschil tussen creatie en copie.

We kunnen, zoals gezegd, niet beter en geven er derhalve de voorkeur aan de 14de-eeuwse lijnen, ook al zijn ze onderbroken, zo veel mogelijk te laten voor wat ze zijn. Komt daar nog bij dat het "oog" ons een handje helpt, in die zin

dat het a.h.w. lijnen ziet ook waar deze accidenteel onderbroken zijn.

Daarom hebben wij onze retouches beperkt tot een minimum, d.w.z. slechts daar is geretoucheerd waar de retouche een veel breder actierrein heeft dan juist de geretoucheerde plaats. Als bijv. het dichten van een lacune in een lijn helpt die lijn als een geheel te zien, zonder dat alle lacunes in die lijn moeten worden gesloten, werd dat gedaan. Zodanig kon zowel de 14de-eeuwse schildering optimaal 14de-eeuws blijven als de leesbaarheid van het plaatje worden verhoogd. Tegelijkertijd werden ook de tactiele waarden van de eeuwenoude muurschildering gerespecteerd. De leesbaarheid van de picturale materie op zich immers is minstens zo belangrijk als de leesbaarheid van het plaatje. Zo niet zou een foto van een kunstwerk zowat dezelfde visuele waarde hebben als het kunstwerk zelf.

Catharina

Hoe zijn we nu in Aldeneik te werk gegaan?

Men zou wat lapidair kunnen stellen: wij hebben niet zo zeer getracht het plaatje te retoucheren dan wel de lacunes te camoufleren. Daartoe hebben we in de lacunes, na het opstoppen van de diepere gaten, een kalkmelk aangebracht die qua kleur en grijswaarde aansluit bij de kalkmelk waarop de schildering werd

aangebracht. Elk paneel werd op die manier, na bevochtiging met kalkwater, "ingemolken" tot ca. 10 cm buiten de rand van het desbetreffende fragment. Kleur- en grijswaarde van de kalkmelk werden met opzet iets onder het niveau van het origineel gehouden. Ten eerste omdat op die manier behandelde delen wijken, dus als steunvlak voor de schildering dienen en niet als vlekken naar voor komen en, ten tweede, omdat de verschillende lacunes nog individueel beter bij sterk wisselende aspect van de originele witsellaag moesten worden aangebracht en bijgevolg door retouche wat donkerder zouden worden gemaakt. Die aanpassing gebeurde met "acqua sporca", dat is in dit geval kalkwater met een weinig pigmenten (okers, ombers), in vrij grove "regatini" (verticale streepjes). Zo werd meteen de textuur van de originele witsellaag gesuggereerd. Later werden de stukken muur tussen de panelen, wederom na invochtigen met kalkwater, met eenzelfde, gepigmenteerde kalkmelk bedekt als waarvan hierboven sprake is geweest. De schilderijen werden hierdoor a.h.w. aan de muur gebonden: schilderijen en fragmenten hebben een gezamenlijk, eenvormig steunvlak gekregen en zijn opnieuw monumentale schilderkunst geworden i.p.v. losse, haast op ezelsschilderijen gelijkende panelen. Tegelijkertijd verhoogde, om zo te zeggen, de leesbaarheid van het "plaatje" doordat al het storende en afleidende van de lacunes was verdwenen, een cadeau dat graag werd meegenomen. Niet onbelangrijk is hier ook op te merken, wat impliciet al is gezegd, dat door het op toon brengen van de onbeschilde delen van de muur tussen de schilderijen, de noodzakelijke evenwaardigheid in de restauratie van de architectuur en muurschilderingen is bereikt. Vermits aan de restauratie van de architectuur, voor een deel, andere eisen worden gesteld dan aan deze van muurschilderingen is het niet

altijd gemakkelijk om de twee tot een coherent geheel te maken. Architectuur i.h.a. verdraagt minder goed lacunes en stelt strengere eisen op het stuk van structurele problemen. Hierdoor ontstaan gemakkelijk visuele ongelijkheden tussen architectuur en architecturale decoratie. Het is daarom van het allergrootste belang dat de verantwoordelijke architect de restauratie van een muurschildering als integraal deel, en dus medebepalend voor het restauratieconcept van het desbetreffende gebouw, beschouwt. Alleen op die manier kunnen architect en restaurateur naar een eenheid toe werken (hetgeen hier ook is geschied!). Tot hiertoe werd dus slechts aan de achtergrond resp. de preparatielaag geraakt. Er werden alleen materialen ingezet die ook voor het origineel werden gebruikt en wel op een wijze die maakt dat zij van het origineel onderscheidbaar zijn, bovendien, een ander desideratum van restauratie, in hoge mate reversibel. Ten slotte werden retouches op kleur (aquarel, voornamelijk okers, indisch rood, ombers) bijna homeopathisch in tratteggiatechniek aangebracht, d.w.z., zoals hierboven uitgelegd, dat zoveel mogelijk slechts die lacunes werden dichtgeschilderd die in hun zog andere lacunes zouden helpen camoufleren. Dikwijls werden slechts de randen van lacunes "verzacht" opdat ze zich niet meer als vorm zouden manifesteren en als dusdanig in concurrentie zouden treden met de vormen van de schildering. Ze zijn dan niet weg, maar ze storen niet meer door het ontbreken van een leesbare (manifeste) vorm. Hier en daar werd, bijv. ten behoeve van een wenselijk evenwicht, een kleiner vlak op toon gebracht, weliswaar "con sordino", ruim onder de grijswaarde van het origineel. Wij menen met een minimum toegevoegde materie een optimum aan leesbaarheid te hebben verkregen: leesbaarheid van het plaatje en leesbaarheid van de picturale materie.

Wat men ziet, is derhalve in hoge mate dat wat, zij het in verouderde vorm, van de 14de eeuw is overgebleven. Er is sleet, er zijn lacunes en verkleuringen, maar er is vooral de apprecieerbaarheid, in heel wat delen de genietbaarheid van de 14de-eeuwse kunst op hoog niveau.

Joris

Historische en materiële benadering

Helaas moeten wij de schildering zowat 100 jaar verjongen: tweede helft 14de eeuw. Enerzijds lijkt ons dat op stilistische gronden noodzakelijk (verder onderzoek dringt zich op), anderzijds zijn de gerestaureerde schilderingen zeker niet de oudste en evenmin de jongste. Er zijn uiterst geringe resten gevonden van een oudere schildering en wat meer van een vermoedelijke 15de- of zelfs 16de-eeuwse schildering in een vette (olie of vette tempera) techniek. Deze resten werden gelaten waar ze zijn: ze storen lees- en genietbaarheid van de 14de-eeuwse schilderingen niet en zijn historisch relevant.

Waarschijnlijk zijn de oudere (oudste?) schilderingen nogal grondig verwijderd voor de 14de-eeuwse werden gemaakt, zodat ook onder de thans zichtbare schildering weinig of niets aanwezig zal zijn. Dit vermoeden wordt ons ingegeven door de werkelijk zeer schaarse resten aan de ene kant en aan de andere uitvoeringstechniek van de 14de-eeuwse

schilderingen. De picturale laag van deze schilderingen is, behoudens waar ze lichtjes is aangetast door zouten, vrijwel ongevoelig aan water. Ze is in een waterig medium (aquarel) aangebracht op een vrij dikke kalkwitsellaag, die zich op haar beurt bevindt op een sterk zuigende, stenen drager (mergel). Al dit doet denken aan een z.g. kalkschildering, hetgeen zo men wil, een afgeleide is van fresco. Anders dan bij deze laatste techniek wordt daarbij niet met aquarel op verse mortel geschilderd, maar wel op een laag verse kalkmelk. Het uiteindelijke bindmiddel is in beide gevallen calciumcarbonaat.

De enorme hoeveelheden kalkwater die mergel kan opnemen, maakt muren van mergel o.i. uitermate geschikt voor kalkschilderingen. Maar het is dan ook belangrijk dat die steen optimaal kan zuigen, m.a.w. dat alle densere lagen (bijv. in de vorm van een oudere schildering) worden verwijderd. Vandaar de geringe resten oudere schildering? Van pigmenten werden gevonden: rood en geel, zwart en blauw. Hernemingen en pentimenti zijn hier en daar zichtbaar. Het is niet altijd even gemakkelijk de twee te onderscheiden.

De preparatie bestaat uit ruwe kalkmelk, vermoedelijk met een fijne charge. Hoewel, getuige de diepe gaten met originele kalkmelk, de drager niet zeer

Kaarsenwonder

vlak was alvorens de preparatie werd aangebracht, werden hier en daar toch holten opgevuld met een grofkorrelige mortel. Tamelijk grote stukken houtskool werden daarin aangetroffen (Waterreservoir? Verontreinigingen ten gevolge van het branden van de kalk?). Reparatiemortel, soms met overschildering, van een gelijkaardige morfologie als de boven omschreven mortel bevindt zich op verscheidene delen van de muur.

Toestand van bewaring

Gevreesd moet worden dat men er in 1842 niet in slaagde de schildering weg te krijgen, eerder dan dat men ze trachtte vrij te leggen. Mogelijkerwijs is één en ander, zoals zelfs nu nog - bijv. in -Sint-Agatha-Rode waar Mr. Proper niet sterk genoeg bleek - wil voorkomen, in twee etappes verlopen, een eerste waarbij getracht werd de boel op te kuisen zodat de "oorspronkelijke blote steen" zichtbaar zou worden, en een tweede die erop gericht was de schilderijen in extremis te redden. Hoe dan ook de diepe, systematisch verlopen-de beitelsporen laten geen twijfel omtrent de bedoelingen. Op de zuidwand moet deze "restauratie" als de voornaamste oorzaak van schade beschouwd worden voor wat de lacunes tot op de drager aangaat. Daarnaast zal de picturale laag ook wel redelijk sterk gesleten zijn geweest, het blauw, vermoedelijk secco aangebracht, al meer dan de andere, in kalkschildertechniek aangebrachte, kleuren. Of de thans zichtbare sleet al bestond voor het vrijleggen, ontstaan is tijdens het vrijleggen of bij gebeurlijke schoonmaakbeurten na het vrijleggen kan niet worden uitgemaakt. Enige indicatie wordt verschaft door de delen die nog door ons konden worden vrijgelegd (dit op zich zegt al het een en ander over de wijze waarop de schilderijen in de vorige eeuw werden vrijgelegd). Over het algemeen troffen wij onder de witsellagen een picturale

laag aan die wel talrijke, vooral kleinere tot middelgrote lacunes, in ieder geval niet van dien aard dat ze het plaatje onleesbaar maken, vertoonde, maar beduidend helderder was dan de eerder vrijgelegde delen.

Dit is o.i. te wijten aan stof en roetafzettingen, eventueel in combinatie met minder geschikte maatregelen van onderhoud.

Dat de toestand van de noordwand zoveel slechter is, is vermoedelijk niet zozeer te wijten aan de invloed van het licht, dan wel aan de droog-natcycli veroorzaakt door de directe bestraling door de zon. Alleen het licht zou slechts de kleuren hebben doen verbleken, niet de witsellagen doen afvallen; tenzij men moet aannemen, hetgeen gezien de schildertechniek en bijgevolg de aard van de pigmenten niet aannemelijk is, dat op de noordwand, wegens het ontbreken van kleur, meer witsel is weggenomen. De toestand van de schilderijen voor de huidige restauratie was in het algemeen goed. Behalve de voornoemde ongelijke veroudering door het onzorgvuldige vrijleggen, waren de schilderijen slechts sterk, met oppervlaktevuil, versluierd. Grote problemen op het stuk van adhesie en cohesie deden zich nergens voor.

143

Petrus & Paulus

Behandeling

Gezien de toestand van bewaring had de huidige restauratie het volgende, dubbele doel:

1. onderhoud en nazicht,
2. leesbaar maken en in de architectuur integreren van de door lacunes ontsierde schilderijen.

Voor wat het tweede betreft kan naar de inleiding worden verwezen.

Het eerste bestond uit een reiniging en een nazicht op loszittende delen respectievelijk adhesieproblemen van de witsellaag en cohesieproblemen van de picturale laag.

Begonnen werd met het verwijderen van alle nagels en elektrische leidingen, voorzover ze zich binnen het veld van de schilderijen bevonden. Hier en daar werden depots ontdekt van geoxideerde koperen nageltjes.

Nadien werd het meest grove oppervlaktevuil weggenomen met een zachte borstel. Daarmee konden alle plaatsen waar de verf onvoldoende samenhang had, worden ontdekt. Het ging daarbij meestal niet om het origineel, wel om overschilderingen of hernemingen.

Gebruikmakend van koploepen (2x en 3x), scalpels en hier en daar ook een steenbeitel (het instrument is één zaak, de hand die het bedient een tweede) werden de nu beter zichtbare, posterieure witsellagen weggenomen. Voor een deel waren die in lacunes van de schilderijen, voor een deel bedekten ze toch ook soms vrij grote delen van de schilderijen. Naast diverse nogal verspreide delen konden belangrijke, aaneengesloten stukken worden vrij gelegd. Grote delen van de consoles waarop de HH. Harlindis en Relindis knielen kwamen zo te voorschijn evenals twee vrijwel volledige figuurtjes op II. De "gezonde" delen ondergingen vervolgens een mechanische reiniging met een, voor het reinigen van behangpapier ontworpen, "spons" (wish-ab). Onder lichte druk wordt deze spons over het te reinigen oppervlak bewogen. Het vuil wordt in de zachte,

afkruimelende massa van de spons opgenomen en dus afgevoerd.

Johannes

Fixatie en consolidatie werden beide uitgevoerd d.m.v. het lokaal aanbrengen van een mengsel P.V.A.-tylose MH300. Daarbij werd uitgegaan van een basismengsel in de verhouding van respectievelijk 10/5 (Gew. %). Al naargelang de behoefte werd dit met water verder verdund. Vooral voor de consolidatie werd een sterk verdunde versie gebruikt.

Wij oordeelden het belangrijk om met zo weinig mogelijk "vreemd" materiaal te werken, en alleen in die mate als dat werkelijk op het ogenblik van toepassing noodzakelijk was. Wissels op de toekomst nemen in de zin van wat extra "sterkte" toevoegen, loopt gewoonlijk uit op het tegengestelde van wat men bedoelde. De toegevoegde producten dreigen een eigen leven te gaan leiden en in hun "sterkte" het origineel te beschadigen. Bovendien meenden wij met het gebruikte mengsel een stabiel product, een zo mat mogelijk opdrogend product en, in de mate waarin dat mogelijk is, reverseibel product gekozen te hebben. Diepe gaten werden gestopt met een kalkmortel (3 delen zand op 1 deel kalk) die minstens even poreus is, even flexibel en even zacht als de drager van mergel.